

מבשר ציון

עלון בני קהלא קדישא בירושלים ובוגרי ביהמ"ד "אדרת אליהו"

מעמד הר סיני – והיה לבבם זה ליראה אותי

מורינו הרב שליט"א

(נכתב ע"י אחד השומעים כפי הבנתו)

שומה עלינו ללמוד ולהתבונן מן המקראות את צורתנו, אופניו וסדריו של מעמד זה, שכה מרכזי הוא ויסודי באמונתנו ואורח-חיינו, ועלינו לחרוט על ליבנו את כל פרטיו, להפוך בהן ולהשכיל ולהתבונן בינה, למען יעמוד אל מול עינינו היום הגדול הזה – יום התגלות ה' לעמו.

גדר היראה – נלמד ממעמד הר סיני

הנה כלל מעמד הר סיני בוודאי בא ללמדנו את יחוד ה', כמ"ש אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים וגו'. ומן ההתבוננות בפרטי סדרי המעמד, דולים אנו את ההבחנות המרכזיות ביחס שבין הקב"ה ועם ישראל.

האבחנה העקרית היוצאת ונלמדת מצורת המעמד, היא ענין היראה. ובפסוקים רואים אנו דגש מיוחד על כך. בפרשת יתרו אחר בקשת ישראל ממשה - "דבר איתנו אתה ונשמעה וגו'", משיב להם משה: "אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים, ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". כך גם בפרשת ואתחנן, אומר להם משה את אשר השיבו הקב"ה על בקשתם זו: "מי יתן והיה לבבם זה להם **ליראה** אותי וגו'". וכן בציווי האמור על זכירת המעמד, נאמר בהמשך הפסוק: "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב באמור ה' אלי הקהל את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון **ליראה** אותי כל הימים".

ובוודאי שאם התורה מצביעה על נושא זה כמסר המרכזי העולה מן המעמד, הרי שמכאן עלינו ללמוד את גדרה של היראה.

מצוה מן התורה לזכור את מעמד נתינת התורה בסיני, כפי שנאמר בפסוקים בהדגשה יתירה (דברים ד, ט-י): "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו **עיניך** ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב באמור ה' אלי הקהל את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון".

ונקטינן בזה כשיטת הרמב"ן (ודעימיה), שכותב בביאורו על התורה (שם), שיש בזה מצוות עשה ול"ת. לא-תעשה – "שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם". ועשה – "שנודיע בו לכל זרענו כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה וכו'".

וכן כותב ג"כ בספר המצוות. ומסיים שם את דבריו: "כי היא מצוה עולמית ועם כל הדורות ידבר בלא ישכחו ענין המעמד ההוא שהיה לכל אדם למראית עיניהם ושמיעת אזניהם ושיעתיקו זה מדור לדור לעולם".

גם הרמב"ם, אף שלא מנה זאת בספר המצוות, כותב באגרתו הידועה – אגרת תימן, שזהו צו התורה – לזכור את המעמד תמיד, וז"ל: "וכמו"כ זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד וגם הזהירנו מלשכחו אותו וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו. הוא מה שנאמר: 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב וגו', וראוי לכם אחינו שתגדלו בנים על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדורו שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו וכו'".

ואחר עשרת הדברות מופיע התיאור שוב (פרק כ, יד): "וכל העם רואים את **הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן** וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק". הרי, קולות, לפידים (דהיינו ברקים) קול שופר, עשן.

ובהמשך (פרק כ, יז): "ויעמוד העם מרחוק ומשה ניגש אל **הערפל** אשר שם האלוקים". הרי ערפל (ענן)

לעומת אלו, האש מוזכרת רק בפרק יט פסוק יח: "והר סיני **עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן** ויחרד כל ההר מאד". הרי שההדגשה היא על העשן. (כתוצאה - מפני אשר ירד עליו ה' באש).

ובתיאור המעמד **בפרשת ואתחנן** מוזכרים 'ענן וערפל' אך לא מוזכרים 'הקולות' 'הברקים' 'והעשן'. ובעיקר – נושא '**האש**' חוזר ומודגש שוב ושוב, וכל החרדה היא סביב ה'אש'.

התיאור מתחיל: "ויקרא משה אל כל ישראל וגו', ה' אלוֹקֵינו כרת עמנו ברית בחורב, לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת כי איתנו אנחנו אלה פה היום כולנו חיים. פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר **מתוך האש**. אנוכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם **מפני האש** ולא עליתם בהר לאמר" (פרק ה, א-ה)

ואחר אמירת עשרת הדיברות, אומר משה: "את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר **מתוך האש הענן והערפל** קול גדול ולא יסף וגו' ויהי כשמעכם את הקול מתוך החושך **וההר בוער באש** ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם. ותאמרו הן הראנו ה' אלוֹקֵינו את כבודו ואת גדלו **ואת קולו שמענו מתוך האש** היום הזה ראינו כי ידבר אלוקים את האדם וחי'. ועתה למה נמות **כי תאכלנו האש הגדולה הזאת** אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלוֹקֵינו עוד ומתנו. כי מי כל בשר אשר שמע קול אלוקים חיים **מדבר מתוך האש** כמונו ויחי" [פרק ה, יט - כג]

ואף בפסוקים הקודמים שבפרשה, טרם התיאור של מעמד הר סיני עצמו, כאשר מזהירים משה את האזהרה לבל ישכחו את המעמד, הוא אומר להם: "ותקרבון ותעמדון תחת ההר **וההר בוער באש** עד לב השמים", וכן בפסוק שלאחריו: "וידבר ה' אליכם **מתוך האש** קול דברים אתם שומעים וגו'" (דברים ד, יא-יב). ושוב, מספר פסוקים לאחר מכן, מזהירים: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דיבר ה' עליכם בחורב **מתוך האש**" (שם ד, טו) וכן בהמשך הפרשה, כאשר מדבר עמם משה על בחירתם להיות עם ה' ועל המעמד בו שמעו קול ה' מדבר אליהם – "כי שאל נא לימים ראשונים וגו'", גם כאן לא מוזכרים הקולות והברקים,

הקב"ה אומר למשה בפסוק האמור למעלה: מי יתן **והיה לבבם זה ליראה אותי**". מכאן שבזמן מעמד הר סיני עמדו עם ישראל לפני ה' כשבלבם היראה השלימה כצורתה הרצויה לפני ה'. וזהו רצונו של הקב"ה – שתהיה יראה זו בלבם כל הימים.

* *

ועלינו להתבונן במקרא וללמוד כיצד היא צורתה של היראה בה עמדו לפני ה' באותו מעמד נשגב, למען נחזק בלבנו את המצוה זו היסודית והתמידית אותה שואל ה' מאיתנו. כמ"ש: **"ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה וגו'".**

לא נוכל לעמוד במסגרת זו על כל הפרטים שכלל מעמד הר סיני, אך נתבונן על מספר נקודות מרכזיות מסדרי המעמד, שמהן נעמוד על גדרה של מצוות היראה.

ההבדלים בין שני תיאורי התורה הק' את מעמד הר סיני

תיאור סדר מעמד הר סיני מופיע בתורה ב' פעמים, האחת בפרשת יתרו והשניה בפרשת ואתחנן.

הן ב'יתרו' והן ב'ואתחנן', מתארת התורה את היראה והחרדה שאחזו את העם מן המעמד נורא-ההוד הזה, שבו יורד הקב"ה ומתגלה לעיני עמו. והתיאורים אודות החרדה סובבים הם סביב סדר ההתגלות האלוֹקֵית.

בסדר ההתגלות, מוצאים אנו את הופעתם של: קולות, ברקים, ענן, קול שופר, עשן ואש.

והנה, כשנתבונן בפשוטי המקראות, נבחין שישנם הבדלים בתיאורים אלו, בין המתואר בפרשת יתרו לבין המתואר בפרשת ואתחנן.

בפרשת יתרו, מתוארים בהדגשה '**הענן**', '**הקולות**', '**הברקים**', '**קול השופר**', '**ההר העשן**', וכל החרדה הינה סביב דברים אלו.

משא"כ ה'אש' אינה מוזכרת בפרשת יתרו אלא פעם אחת, ולא באופן ישיר כיתר הדברים.

שכך מתוארת ההתגלות בפרשת יתרו (פרק יט, טז): "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי **קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד** ויחרד כל העם אשר במחנה". הרי, קולות, ברקים, ענן וקול שופר.

והוא, שכאשר התורה כותבת לנו את ציוויי הקב"ה מחד, ומה שציווה משה בפועל מאידך, הרי שכביכול מוצגים כאן שתי התייחסויות חלוקות.

בתחילה, במצוות הפרישה, הקב"ה אומר למשה: "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם". א"כ לפי פשט המקרא, כאן מסתיים הציווי.

ואמנם, כשמשה רבינו מגיע ומצווה את העם, נאמר: "וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלותם" אלא שכאן מגיעה תוספת, שאינה אמורה בפירוש בדיבור של הקב"ה, אלא התורה מייחסת זאת למשה: "ויאמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה".

בוודאי, שחלילה לנו מלומר שמשה אמר זאת על דעתו בלא כל ציווי, אלא שכאשר פורשת התורה בפנינו את סדר ציוויי הפרישה היא מייחסת זאת למשה. ובוודאי שייחוס זה יש לו משמעות לעצם דעתו של משה, שכביכול הוא זה שנותן משקל רב לחומרת הפרישה כחלק מההתקדשות קודם שיבואו לגילוי האלוקים.

ואם לא די בכך, הרי שלהדיא אמרו לנו חז"ל שמשה הוסיף יום אחד מדעתו. שאף שבדיבור של ה' מונח ציווי של פרישה, הגם שאינו מפורש, אך הוא על ב' ימים. ומשה בא והוסיף מדעתו יום אחד. הרי שלהדיא רואים אנו את התייחסותו של משה לנושא הפרישה.

ובמצוות ההגבלה, הבאה מיד אחר כך, הרי שזה הפוך.

הקב"ה אומר למשה להזהיר את העם ולהגבילו בהגבלה חמורה מגשת אל ההר, וההזהרה היא מפורטת וקפדנית: "והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו כל הנוגע בהר מות יומת. לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה ירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשוך היובל המה יעלו בהר" (שמות יט, יב-יג).

ומשה בוודאי ציווה זאת. אך בתיאור התורה לסדר הדברים לא נאמר מאומה על כך שמשה חוזר ומצווה זאת. לא כמו במצוות הפרישה, שם חוזרים הפסוקים ומספרים שאכן משה ציווה זאת [ובתוספת]

ולא זו בלבד, אלא בתיאור שה' יורד על ההר וקורא אל משה, ומשה עולה אל ההר, שוב מופיע הציווי מפי הקב"ה האומר לו לרדת ולהעיד בעם פן יהרסו לעלות: "ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב. וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יפרוץ בהם ה'" (שמות יט, כא-כב)

אלא – "השמע עם קול אלוקים חיים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" (דברים ד, לב-לג)

וצריכים אנו להבין מהו השינוי בין שני התיאורים, מדוע בפרשת יתרו החרדה היא סביב 'הקולות והברקים והעשן', ומדוע בפרשת ואתחנן מודגשת החרדה, אך ביחס אל האש.

* *

דבר נוסף שיש לנו להבין בתיאור שבפרשת יתרו. שהנה, אחר עשרת הדברות כשחוזר הכתוב ומתאר – וכל העם רואים את הקולות וכו', העם רואה את המעמד הנורא ומתוך חרדתו הגדולה הוא נסוג לאחור, "**וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק**". עד כדי כך אחז בהם המורא, שאיתא בחז"ל שהלכו לאחוריהם י"ב מיל. והעם פונה אל משה – "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות". העם טוען למשה: איננו יכולים לעמוד בזה.

ומשה משיב להם: "אל תיראו!" כלומר, אין לכם לברוח. אכן זוהי מציאות שאי אפשר לעמוד מולה, אך יכולים אתם לגשת אל ההר – "כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם".

ומהי תגובת העם? לכאורה היה להם לקבל את דברי משה ולשוב. אך לא כן, הם נשארו בעומדם ואך משה עצמו ניגש, כפי שממשיך מיד הפסוק הבא: "ויעמוד העם מרחוק **ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים**".

וצריך להבין:

א. מדוע אומר להם משה: 'אל תיראו' הלא הם צודקים, הם באמת רואים כאן התגלות אלוקית שאינם יכולים לעמוד מולה.

ב. ומן הצד השני – מדוע התעלמו, לכאורה, בני ישראל מדברי משה, היה עליהם לשוב לאחר שאמר להם משה אל תיראו.

במה נחלקה הבנתו של משה רבינו מהבנת העם.

עיון בציוויי הפרישה וההגבלה (בפשט המקרא)

נושא נוסף שיש לעמוד עליו, הוא האופן שבו נצטוו ישראל על הפרישה וההגבלה קודם למעמד הר סיני, האמורים בפרשת יתרו. כאשר מעיינים אנו בפשטי המקראות המתארים זאת, מוצאים אנו דבר שיש ליתן עליו את הדעת.

הטבעית שלו, אין לו כל אפשרות לעמוד ולראות מראות אלוקים. הוא אינו יכול בבת אחת לעבור להיות עומד במצב נבואי. עליו לצאת מסדרי ההנהגה של מציאותו הארצית. ישנו אופן של התגלות בחלום, שאז הגוף נטול חושים ונעדר ממנו מבחינה מסוימת, אך כאשר עומד אדם ער, בתוך מציאות חומרית בעולם הזה, כיצד יוכל לצאת ממציאותו זו?

'הקולות', עניינם, שהם מוציאים את האדם מתוך הסדר שלו. כאשר אדם שומע במשך זמן קולות חזקים מאד שאינם לפי סדריו הטבעיים ואין לו כל שליטה עליהם, הוא כבר נכנס אל הנהגה אחרת, הוא אינו בתוך מציאותו הטבעית. דומה לזה מה שאמרו חז"ל שלא נבראו רעמים אלא כדי לפשט עקמומיות שבלב.

כך גם לגבי **הברקים**, כשהאדם רואה מראות כאלו של ברקים עצומים שאין בכחו ואינו מסוגל לראותם, הוא יוצא מעניינו. וכפי שמובא בחז"ל, שקולות אלו היו בהם קולי קולות וקולות משונים זה מזה. ברקים וברקי ברקים ומיני ברקים זה מזה.¹

ויש לנו לידע, שעם ישראל עמד מול הר סיני במצב שכולם זכו להיות נביאים. וזאת למדים אנו להדיא מן הפסוקים בפרשת שופטים (דברים יח, טו-יח): "נביא מקרבך מאחיק כמוני יקים לך ה' אלוקיך אליו תשמעון. ככל אשר שאלת מעם ה' אלוקיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלוקי ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות. ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דיברו. נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגו'". כלומר עם ישראל לא יכול להוסיף ולהמשיך להיות במצב של נבואה, ומשום כך אקים להם נביאים. אך באותה שעה, עמדו כולם במצב של נבואה.

הרי שכל העם עומד לחזות במראות האלוקים; וכדי שיחול עליהם הגילוי הגדול, נצרכים הם לסדר זה.

החרדה, עירעור המצב הגשמי הטבעי, שגורמים ה'קולות' והברקים' היא זו המכניסה את האדם לתחילתו של מצב נבואי. ונוסיף, שבוודאי מלבד זה שה'קולות' והברקים' פועלים את פעולת היציאה מן המציאות, כדלעיל, הרי טמון בזה החלק הסגולי. והוא, עניין הזיכרון שפועלים הקולות. וזאת אנו מוצאים בחז"ל באופן מובהק ביחס ל'קול השופר', שאף שהוא מכלל הקולות שבמעמד, אך שונה הוא, שהם אינם מאפיינים קול מסוים והוא מאפיין קולו של שופר, ובכך נודעת לו משמעות יתירה בזיכרון ובשאיבת הרע.

וכאן היינו מצפים שתתאר לנו התורה שהוא, אכן, יורד ומעיד בעם. אך לא כן. משה, כביכול, משתמט מכך ונותן טעם לדבריו – הם כבר יודעים זאת... "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את העם וקדשתו" (שם פס' כג).

נחזור ונדגיש, שחלילה מלהעלות על לב ולומר שמשה מצווה דברים שלא צווה, או מחסיר ממה שכן צווה, ושיש כאן, כביכול, דעות חלוקות. חלילה וחס. אך זאת עלינו לידע, שאם התורה מייחסת חלק מסויים אל משה וחלק האחר אל הקב"ה, הרי שהיא באה להשמיע לנו בזה דבר.

עניין 'הקולות והברקים' ועניין ה'אש'

נשוב להבנת סדר המעמד – קולות, ברקים, עשן, ענן ואש, ונבוא בזה לעמוד על משמעותם.

ראשית עלינו להבין, מהו בכלל הנושא של "ויהי קולות וברקים" וכו' מה עניינם ומה באים לבטא הופעתם של קולות וברקים, ענן ואש, במעמד התגלות אלוקית.

וכשמסתכלים אנו במקרא, מוצאים אנו כדוגמת הסדר הזה בעוד מקומות בהם היה גילוי שכינה.

האחד, אצל אליהו הנביא. כאשר נגלה אליו ה', ג'כ בהר חורב, נאמר שם: "ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה'. ואחר הרעש **אש** לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה" (מלכים א' יט, יא-יג).

השני, אצל יחזקאל. כאשר נגלו לו מראות האלוקים, נאמר: "וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול **ואש מתלקחת** ונגה סביב לו ומתוכה כעין החשמל מתוך האש". (יחזקאל א, ד).

כאשר אנו מוצאים סדר שיש בו דברים שחוזרים על עצמם, הן במעמד הר סיני והן אצל אליהו ויחזקאל, למדים אנו **שיש סדר מהותי בגילוי שכינה**. בתחילה קולות (או רעש אצל אליהו). ברקים, או רוח סערה. ענן. והשלב האחרון אש, שבהופעתה מתממש גילוי השכינה.

וביאור הדבר, שישנו סדר כיצד עובר האדם למצב של נבואה. דהיינו, שכאשר האדם נמצא בתוך מסגרת המציאות

¹ מכילתא עה"פ "ויהי קולות"

להלן] (שמות ג,ב): "בלבת אש מתוך הסנה". כך בנתינת הלוחות למשה (בסוף פ' משפטים): "וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן וגו' ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל". וכן בשמיני למילואים (ויקרא ט, כד): "וירא כבוד ה' אל כל העם, ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' וירא העם וירונו ויפלו על פניהם". [ואף כאן, התבטלות העם היא בשעת התייחסות של האש]. וכן כאשר בונה שלמה את ביהמ"ק, בעת חנוכתו נאמר (דברי הימים ב ז', א-ג): "והאש ירדה מהשמים ותאכל העולה והזבחים וכבוד ה' מלא את הבית וגו' וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה" וגו'. [ושוב, אימת העם מתבטלים וכורעים אפים ארצה? "ברדת האש"!]

הטעם לשינוי בתיאורי המעמד

והביאור הנראה לומר, שהתורה מדברת על שני נושאים בתיאורי מעמד הר סיני: האחד, **תיאור צורת המעמד**, כיצד מגיע עם ישראל לקראת גילוי אלוהי. והשני, **תיאור גודל הגילוי שבמעמד**, שהתגלות היתה ישירה ובדרגתה הגבוהה ביותר.

על כן, בפרשת יתרו מתואר כיצד עם ישראל מגיע לקראת הגילוי, ומה הם השלבים המאפשרים להביאו ומזככים אותו **לקראת** גילוי כה גבוה. ומשום כך, בפרשת יתרו מודגשת החרדה סביב הקולות והברקים וקול השופר.

לעומת זאת, בפרשת ואתחנן, תיאור המעמד מתמקד **עד-כמה עצם הגילוי היה גבוה**. שגילוי נוראי זה, היה גילוי היותר פנימי – לעיני כל העם! כאן, לא באים להתייחס אל השלבים הפועלים ומביאים אל הגילוי, גם לא מתמקדים בעשן והענן המכסים את האש, **אלא באש עצמה**, שמתוך כיסויי העשן והענן – היא היא שמתייחסת אל העם! ומשום כך מודגשת החרדה סביב האש.

[והענן והערפל, שמצד אחד הם סביב האש ומצד שני הם אינם הגילוי הישיר בעצמו, נמצאים גם בזה וגם בזה]

ושתי הפרשיות משלימות זו את זו.

חלוקה זו מסתברת היא, שבפרשת יתרו שבספר שמות, שבו למדים אנו את כל השתלשלות הסדר של עם ישראל שנהיה לעם, יציאת מצרים ואח"כ מגיע להר סיני, הרי שכאן הדגש הוא על צורת המעמד.

לבד מהחרדה שהשפיעו הקולות והברקים שבפ' יתרו, מודגשת גם החרדה מן **העשן**. העשן עניינו שהוא סובב את האש, אך אין הוא האש עצמה.

כך גם ענין **הענן** (או הערפל), שהוא סוכך סביב והאש כנוסה בתוכו. [וכמ"ש בואתחנן: "את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל"] אלו השלבים המקדימים להופעתה של ה'אש' עצמה.

והאש, עניינה שונה מן הקולות והברקים. האש איננה דבר שמוציא את האדם המתנבא מן המציאות שלו, אלא מכניסה אותו למצב **הסותר** את המציאות שלו.

הדבר היחיד בבריאה שהוא מכלה כליל, זהו האש! אין כל קיום למציאותו של זה הנפגש באש.

כשראו עם ישראל את האש במעמד הר סיני, הם לא היו במצב של צופים באש מרחוק ואין לה שייכות אליהם, אלא שהאש בהתגלותה האלוקית היא ביטוי להתייחסות האלוקית לגביהם. כאן הם הבינו שכל מציאותם בטלה לגמרי. הם אינם יכולים לעמוד מול זה, אין להם כל כח ואפשרות לשאת את האש המתייחסת אליהם, וכל מציאותם ח"ל מול זה.

אם כן, האש, היא השלב המתייחס אל הגילוי בעצמו והדבור האלוקי הישיר, המגיע אחר הסדר של קולות וברקים.

ואכן, בה בשעה שעומדים מול גילוי אלוקי, בטלה מציאות האדם לגמרי. כפי שמוצאים אנו בדניאל שאמר (דניאל י, ח): "ואני נשארתי לבדי ואראה את המראה הגדול הזאת **ולא נשאר בי כח והודי נהפך עלי למשחית ולא עצרתי כח**". וכן כששואל מתנבא (שמואל-א יט, כד), הוא פושט את בגדיו, כאומר – לו יכלתי גם לפשוט את עורי ובשרי, ג"כ הייתי פושטם.

א"כ – התגלות אלוקית מתבטאת בהופעת האש, המכלה את המציאות הגשמית. ואכן האדם העומד מול התגלות אלוקית – כל מציאותו בטילה כליל.

* *

וראה גם, שיימצא תמיד במקרא שכאשר השכינה מתגלה, הרי זה מתבטא בעניין האש.

אצל אברהם אבינו בברית בין הבתרים (בראשית טו, ז): "והנה תנור עשן ולפיד אש". משה רבינו בסנה, [שיבואר

לשלמויות כולן. הלא זה האיש שאמר לפני ה' את הבקשה הנוראה – "ואם אין מחני נא מספרך". שכן זוהי גופא השליחות שהטיל עליו הקב"ה – לדאוג לטובת עמו בתכלית. הוא חפץ עתה, בהר סיני, שכל העם כולו יעמדו במצב הנבואי על-פני כל המעמד כולו, לא רק בחלק מן הדיבורים ולא שהוא עצמו יעביר להם את הדברים, אלא העם כולו יזכה לשמוע מפי ה' את הדברים כולם.

ומשה, הרי זהו האיש העניו מכל האדם, ומתוך תכלית ענוותנותו הוא אכן סובר כך – שאין לו כל יתרון על פני כל אדם מישראל – יהיה מי שיהיה, שהלא כך אמר לקב"ה – "שלח נא ביד תשלח" [עי' רמב"ן שם].

וכך, כשטובת מעלת העם מול עיניו, וענוותנותו הגדולה בלבו, ניגש הוא אל כל נושא השפעת התגלות הקב"ה לעמו במעמד הר סיני.

מסיבה זו, לא ניחא ליה למשה רבינו, כביכול, להדגיש את עניין ההגבלה. הוא באמת מבקש מהקב"ה, וחותר לכך שכל העם יזכו. וכאן הלא ניכר גם ההפרש בינו לבין העם. ומדוע שהם יוגבלו מלעלות בהר והוא זה שכן יוכל לעלות?!

משא"כ בעניין הפרישה, כאן משה – מתוך השגותיו הוא – רואה את הצורך בהזהרה על הדבר. הוא זה שמבין מהי התגלות אלוקית וכמה זיכרון ופרישה מן החומר נצרך בכדי לזכות לכך. בזה אין הוא שונה מן העם, הפרישה מן החומר כתנאי לעמוד לפני הגילוי, זהו דבר שכל בני חומר צריכים לעשות, זהו ציווי על כל העם והוא בכללם! על כולנו לפרוש כראוי בכדי לזכות לגילוי האלוהי. ציווי זה הוא העיקרי בעיני משה רבינו.

וכך גם לגבי המעמד עצמו. אכן, ההתגלות באה ע"י ביטוי של אש, זה מכללה, לא ניתן לעמוד מול הגילוי הישיר הזה. אך מה נשתניתי אני מיתר העם?! מדוע שלא יזכו עם ישראל כולם למעלות האלו?!

על-כן, כאשר העם חרדים "פן נמות", משה חותר לכך שהעם יגשו, "אל תיראו! כי לבעבור נסות אתכם בא האלוהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם". התקרבו וזכו במעלות הגדולות.³

אלי". (וכן בפרשת שופטים בציווי לשמוע לדברי הנביא שיקים ה', אחר שלא יכלתם להוסיף ולעמוד במצב זה בהר סיני (שם יח, טו): "ככל אשר שאלת מעם ה' אלוהיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלוהיך ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות")

³ ונבחק, שאף קודם, כאשר העם הנמצא במחנה, שומע את הקולות והברקים ורואה את ההר העשן, הרי שבאופן טבעי היה לו לסגת ולברוח. אך לא כן – "ויתיצבו בתחתית

ובפרשת ואתחנן שבספר דברים, שבו משה מדבר לישראל ומוציא להם את המוסרים מכל אשר היה להם, ומלמדם את גודל המשמעות והקשר עם הקב"ה ממה שראו הן ביציאת מצרים והן במעמד הר סיני, הרי שכאן הוא הדגש על גודל הגילוי.²

מדרגת משה רבינו ומדרגת עם ישראל בעת המעמד

ההתגלות האלוהית מתוך האש על ההר הזה, לא היתה בפעם הראשונה במעמד הר סיני. היא היתה כבר פעם אחת קודם. אלא שאז לא נכחו כל העם כולו, נכח בו משה לבדו. זו ההתגלות למשה בסנה.

משה רבינו סר לראות את 'המראה', כלומר, את הגילוי ע"י האש. וזוהי מציאות שא"א לעמוד מולה, על-כן הוא ירא ומסתיר פניו מהביט אל האלוהים. אך הגילוי מתוך האש ממשיך ומתייחס אליו ומדבר איתו, והקב"ה אומר למשה את כל אותם דברים שאמר לו בסנה. ומבטיח לו ש'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה' (שמות ג יב).

והנה, לקראת ההתגלות השנייה במקום הזה, במעמד הר סיני, שוב מגיע משה רבינו, והפעם עם כל העם יחד, לקראת ההתגלות הגדולה לעיני כל העם. אלא שגם עתה, הקב"ה רוצה לדבר עם משה לבדו. אמנם לעיני כל העם, אך הדיבור "פנים בפנים" יהיה עם משה. דרגתו לא כדרגת כל העם.

ואכן, כבר בתחילה, טרם המעמד וטרם ציווי הפרישה וההגבלה, כשהקב"ה אומר לו (שמות יט, ט) "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם". כלומר, כל ההתגלות תהיה אליך, והעם יאמין בזה, העם ישמע בדברי עמך ויאמינו בך.

אך משה, חפץ שאל העם כולו ידבר ה' פנים בפנים, הוא אינו מקבל את ההצעה, אלא מייצג נאמנה את העם ומתייצב להיות להם לפה. "ויגד משה את דברי העם אל ה'", נאמר על כך במכילתא (הובא ברש"י) שאמרו: 'רצוננו לראות את מלכנו'.

כי משה רבינו, הלא זהו הרועה הנאמן, הנותן כל לבו ונפשו אל העם. כל עניינו – אך טובת העם. כל מאווי – שיזכו

² גם בשאר מקומות, לאורך ספר דברים, כאשר משה מדבר עמם על מעמד הר סיני, הנושא הוא האש, דהיינו ההתגלות הישירה עצמה. כשמדבר עמם על הלוחות הראשונים שקיבל (בפ' עקב, דברים ט, י): "ויתן ה' אלי את שני הלוחות האבנים כתובים באצבע אלוהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל". וכשמדבר עמם על קבלת הלוחות השניות (שם י, ד): "ויכתב על הלוחות כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דיבר ה' אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתנם ה'

כל רצון ועניין אחר שיש בו, שאינו כפי רצונו ועניינו של המלך.

ואמנם, המקום הראשון בו מתואר הקב"ה כמלך הוא מעמד הר סיני, "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (דברים לג, ה)⁴. כאן, בהתגלות האלוהית, עמדנו על היחס הנכון בו עלינו לעמוד לפניו ית'. וזאת היראה הרצויה, יראת הרוממות שנובעת מהכרה עמוקה בגדולת הבורא ובאפסות הנבראים.

על-כן, הקב"ה אומר: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי", כלומר, שהגיעו ליראה הרצויה, יראת הרוממות שהיא תכלית מה ששואל הקב"ה מן האדם! היא היראה שנאמר בה: "ועתה מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה!"

[ובמאמר המוסגר: כאשר נשוב ונתבונן באופן עמוק, מה אירע בסופו של דבר מבין ב' המהלכים, לכאורה המהלך של הקב"ה לדבר עם משה ולא עם העם אכן התממש וסוף מעשה במחשבה תחילה. העם באמת לא יכול לשאת ואמר למשה דבר אתה עמנו וכו'.

אך האם לא יצא כל רווח מן המהלך של משה?

איתא בחז"ל (שה"ש רבה פרשה א פסקה טו) שבדבור הראשון ששמעו מפי הגבורה – אנוכי ה' אלוך, נתקע תלמוד תורה בלבם. ובדבור השני – לא יהיה לך, נעקר יצר הרע מלבם.

נמצא, שבאמת כביכול צדק הקב"ה בדרך בה צריך לתת תורה לישראל, ודבר אחד מדברו אחר לא ישוב ריקם. אך משה הרועה הנאמן, שגם יודע יותר מכל **לכוון** מהו באמת רצון הקב"ה, פעל כאן פעולה כבירה. אותה השתדלות אליה חתר – שיראו העם את מלכם, הפיקה להם רווח עצום. כלל כל התורה הועבר להם פנים בפנים!]

יעזרנו ה' שיתקיים בנו: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצוותי כל הימים".

ואכן, הסבר זה למו"מ של משה עם עם ישראל, נמצא בפסוקי פרשת ואתחנן: כשמשה מתאר להם את בקשתם זו, שידבר עמם הוא ואל ידבר עמם ה', אומר להם משה את תשובת ה' על בקשה זו: "וישמע ה' את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר ה' אלי שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אליך **היטיבו כל אשר דברו**" (דברים ה, כה).

הקב"ה אומר למשה: הם צודקים! לך יש הנהגה אחת ולהם הנהגה אחרת. **הם** באמת עמדו על העניין – **היטיבו כל אשר דיברו!**

עם ישראל חרד מפני האש, כי הוא מבין שיש כאן סוג של יחס נעלה ביותר, הם עמדו על העניין האלוהי שאין כל אפשרות לשוכני חומר לעמוד כנגדו, הם בטלים לגמרי מול זה, ואומרים למשה – אין לנו כל אפשרות לגשת, כל מציאותנו חדלה היא מול האלוהים. "ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים עוד אנחנו לשמוע את קול ה' ומתנו".

ועל החרדה הזו אומר הקב"ה למשה – **היטיבו כל אשר דיברו!!** הם ראו ראייה נכונה, ביטולם כלפי הוא ביטול בתכלית. זה מה שרציתי בהתגלותי אליהם!

ומיד מגיע הפס' הבא: **"מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצוותי כל הימים"**

את ההתבטלות בתכלית, את הכניעה המוחלטת הזאת, את אלו מבקש אני שיהיו בלבם כל הימים.

יראה – כניעה מתוך ביטול כל מציאות אחרת

ביקשנו להבין בתחילת הדברים את גדרה של היראה, שהיא עיקר גדול הנלמד ממעמד הר סיני. עתה נתבאר שזהו גדרה של היראה. מצוות היראה אין הגדרתה – פחד שמונע להלוך בדרך מסויימת. מהות היראה הינה – היכנעות שלימה להקב"ה, כשכל המציאות האחרת מתבטלת לפניו ית'.

זהו יחס של עם בפני מלכו. יחס, שהגדרתו – יראה. וכפי שמוצאים אנו תמיד שאצל מלך יש השתחויה, שהיא הביטוי להתבטלות השלימה של העומד מול המלך, ולאפסות

⁴ אף שכבר מצינו בשירת הים – "ה' ימלוך לעולם ועד", אך שם אינו מתואר בשם 'מלך' בהווה, אלא יותר ביחס אל העתיד – 'מלוך'. וכן איתא במכילתא: "אלו אמרו ישראל על הים ה' מלך – לא היה אומה ולשון שולטת בהם לעולם".

ההר העם כולו יצא מן המחנה ובא לעמוד אל מרגלות ההר. ונשים לב שהתורה מייחסת דבר זה למשה באומרה: **"ויצא משה את העם לקראת האלוהים מן המחנה** ויתיצבו בתחתית ההר".

כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו

ליקוט מדברי רבינו הרמח"ל בענין תלמוד תורה

תכלית מצוות תלמוד תורה

אמצעי אחד נתן לנו הא-ל יתברך שמו, שמדרגתו למעלה מכל שאר האמצעים המקרבים אליו, והוא תלמוד התורה.

והוא בשתי בחינות, האחת – בבחינת ההגיון והלימוד, והשנייה – בבחינת ההשכלה. כי הנה רצה בחסדו, וחיבר לנו חיבור דברים כמו שגזרה חכמתו, והיינו כלל ספר התורה, ואחריו ספרי הנביאים, שבסגולת הדברים ההם יהיה, שמי שיהגה בהם בקדושה ובטהרה על הכוונה הנכונה – שהיא עשיית חפצו יתברך שמו, תתעצם בו על ידם מעלה עליונה ושלמות גדול עד מאד. וכן מי שישתדל בהבנתו ובידיעת מה שמסר לנו מפירושיהם, יקנה כפי השתדלותו שלמות על שלמות, וכל שכן אם יגיע אל השכלת סתריהם ורזיהם, שכל ענין מהם שישכיל, יוקבע ויתעצם בנשמתו מדרגה מן המדרגות היותר רמות שבמעלה והשלמות האמיתית.

ובכל אלה הענינים, לא די מה שקונה האדם בעצמו מעלה ושלמות, אלא שמציאות הבריאה כולה בכללה ובפרטה מתעלה ומשתלמת, ובפרט על ידי התורה. (דרך ה' ח"א פרק רביעי אות ט')

הנה תלמוד התורה הוא ענין מוכרח, לפי שזולתו אי אפשר להגיע אל המעשה כי אם לא ידע מה הוא מצווה שיעשה היאך יעשהו.

אמנם זולת כל זה, יש בתלמוד תכלית גדול לשלמותו של האדם, וכבר הזכרנו הענין בקצרה, אמנם עתה נאריך יותר.

בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך בריותיו, יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה מכל מה שאפשר שימצא בנמצאים, והיינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתית שלו יתברך, ויקר ומעלה מעין אמיתת מעלתו יתברך, והוא מה שמחלק האדון יתברך שמו מכבודו ויקרו אל ברואיו. ואמנם קשר הבורא יתברך שמו את השפעתו זאת, בענין נברא ממנו יתברך לתכלית זו, והוא התורה.

וענין זה משתלם בשתי בחינות, בהגיון ובהשכלה. וזה מה שבארנו שם, כי הנה חיבר האדון ברוך הוא כלל מילות ומאמרים, שהם כלל חמשה חומשי תורה, ואחריהם במדרגה – נביאים וכתובים, וקשר בהם ההשפעה הזאת, באופן שכשידוברו הדיבורים ההם, תמשך ההשפעה הזאת למדבר אותם, ובתנאי שיהיה ההגיון הזה בגבולים שהוגבלו לו, וכמו שזכרנו לפנינו בסיעתא דשמיא, וכן בהשכלת מה שנכלל בדיבורים ההם לפי דרכיהם האמתיים, תמשך ההשפעה הזאת למשכיל אותם.

ואמנם מדרגות מדרגות יש בהשפעה הזאת, ככל שאר ההשפעות והענינים שבמציאות, ונתחלקו המדרגות האלה בחלקי ההגיון וההשכלה, כפי מה שראתה החכמה העליונה היותו נאות, שבחלק אחד מן ההגיון תמשך מדרגה אחת מן ההשפעה, ובחלק אחר מדרגה אחרת, וכן בהשכלה, אך אין לך חלק מתלמוד התורה שלא תמשך בו מדרגה אחת ממדרגות ההשפעה הרמה הזאת, אם ישמרו בו התנאים המצטרכים.

והנה זה פשוט שכל מה שתתעלה ההשכלה, תגדל יותר מדרגת ההשפעה שתמשך על ידה, ולא ישוה מי שישכיל לשון המקראות לבד עם מי שישכיל כוונתם, ולא מי שישכיל הכוונה השטחית שבהם עם מי שיעמיק בהם יותר, ולא מי שיעמיק בהם קצת עם מי שיעמיק בהם הרבה. אמנם היה מחסדו יתברך שבכל חלק מן ההשכלה תמשך מדרגה מן ההשפעה עד שכל מי שהשכיל בה

ירויח מן ההשפעה הגדולה הזאת מה שנקשר בהשכלה ההיא, ומי שלא הגיע לשום השכלה אלא להגיון לבד, כבר יהיה אמצעי לו לשיחולק גם לו קצת מן ההשפעה הזאת, ונמצא רובם של ישראל זוכים לה, מי מעט ומי יותר.

ואמנם זולת זאת ההדרגה הנמצאת לגמול השתדלות בני האדם בה כשיעורו האמיתי, עוד נמצא הדרגה וחילוק לפי מה שצריך לתקן בה כלל הבריאה. ונמצא, שהרוצה לעבוד לפני בוראו עבודה שלמה, צריך שיעסוק בכל חלקיה כפי יכולתו, כדי שיגיע ממנו התיקון אל חלקי הבריאה כולה.

ועל הדרך הזה אמרו חכמינו זכרונם לברכה (קידושין ל' ע"א): "לעולם ישלש אדם ימיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בגמרא". ובכלל זה, כל חלקי התורה שיחלק בהם זמנו, עד שיאחז בכולם ולא יניח ידו מאחד מהם. אך שיעור העסק שיעסוק בכל אחד מהם, ראוי שימדד לפי מה שהוא האדם, ולפי כל המקרים הקורים אותו, וכבר דברנו מזה במאמר בפני עצמו עיין שם (דרך ה' ח"ד פרק שני אות א-ד).

ענין התורה בכלל

בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך בריותיו, יש השפעה אחת, עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה מכל מה שאפשר שימצא בנמצאים, והיינו – שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתית שלו יתברך, ויקר ומעלה מעין אמיתת מעלתו יתברך, והוא מה שמחלק האדון יתברך שמו מכבודו ויקרו אל ברואיו.

ואמנם קשר הבורא יתברך שמו את השפעתו זאת, בענין נברא ממנו יתברך לתכלית זו, והוא התורה (דרך ה' ח"ד פרק שני אות ב').

סוד "יקרה היא מפנינים" – מדרגת התורה למעלה מכל מדרגות

נאמר (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים", וכן "לא יערכנה זהב וזכוכית" (איוב כח, יז). וזה נראה שלא היה ראוי לעשות זה הערך, כי מה ענין לתורה עם אלה הדברים. אך האמת, כי כל אלה הדברים הם מדרגות אורות יקרות למעלה, וסודם "לי הכסף ולי הזהב" (חגי ב, ח), אך יקר התורה גדול מכל יקר, לכן בהמשך מאורות התורה – הם שולטים על כלם כו' כי הכל צריכים להיות נכללים בה, וכבר ידעת שלא נשלמה הבריאה אלא במתן תורה (אדיר במרום עמ' עא).

"התורה" בחינת הדיבור של כל המצוות, וההפרש שבין תורה לתפלה

הנה הדיבור הוא יותר כח מן המעשה, כי הוא דביקות יותר גדול, יען ההתנצצות עצמה של הנשמה עולה ומתדבק למעלה.

והנה זהו הטעם מה שארז"ל (ברכות לב ע"ב) בענין התפלה שאין לך גדול במעשים טובים כמשה רבינו ע"ה ולא נענה אלא בתפלה. וזה, כי באמת כיון שכתוב "וב לך", א"כ שמע מינה שמכח התפלה קיבל זה הדבר של "עלה ראש הפסגה" (שם ג, כז), וזה הדבר כיון שודאי היה תיקון, היה הקב"ה יכול לעשותו בלא תפלת משה מכח כמה מעשים טובים שעשה אחר הגזרה. והאמת הוא, כי המעשים טובים מעוררים המעשה למעלה, אבל אינם יכולים לעשות דביקות כל כך גדול למעלה כמו הדבור.

והתבונן עוד ותראה, כיון שרק השלמות האמיתית היא הטוב באמת, המעשה הנוטה ממנה הנה הוא נוטה מן הטוב, ואם כן ודאי הוא רע, או לפחות דבר מיותר ובטל הבל וריק, שראוי ודאי לכל משכיל לסור ממנו.

אחרי היות כל זה מאומת אצלך, הנה תבין ודאי שכל התעוררות פעולה אשר תולד ברצונו של האדם, ראוי לו שישקול אותה בפלס התכלית הזאת שזכרנו, כי אם תסכים לתכלית – יעשנה, ואם אין – יעזבנה. ואולם פעולות האדם שני מינים, האחד – עיון, והשני – מעשה. ושניהם צריכים תמיד להיות נידונים על פי התורה הזאת שאמרנו, שהיא להיותם מסכימים עם התכלית ועוזרים לה ולא נוטים ממנה, כל שכן נגדיים אליה כו'.

שכמו במעשי, הכוונה עיקר גדול, והיא הגודרת את הפעולה עצמה, אשר על כן מלבד כשרון המעשה יצטרך כשרון הכוונה, כן בעיוני, כדי שיהיה העיון מהאמצעים המביאים להשגת התכלית האמיתית שזכרנו, שני תנאים יצטרכו לו – המין והכוונה, דהיינו שיהיה מין עיון המביא אל התכלית הזו, ותהיה הכוונה בו לבוא אל התכלית הזו, כי אם הכוונה לא תהיה בו אלא לשביעת החמדה כו', אפילו אם יהיה העיון בעצמו הנכבד שבעיונים, הנה תועם חשיבותו ותושפל מעלתו, כי כבר ישוב להיות בקשת הערב, לא בקשת הטוב, כי אף על פי שמצד עצמו הוא טוב, הנה הבקשה עליו אינה מצד טובו אלא מצד ערבותו. אמנם אחר היות הכוונה מיושרת להשיג את התכלית האמיתית, אז יחקר העיון עצמו לבחון את ענינו, כי אם יסכים אל התכלית יהיה לאחוז בו, ואם לאו לחדול ממנו **(דרך חכמה, ספר הדרכים עמ' קסה – קע)**.

התורה יסוד לכל שלמות ומעלה

הנה היסוד הראשון הוא לימוד התורה שזולתה אי אפשר ודאי להגיע אל שום מעלה טובה. והוא מה שאמר רבי פנחס בברייא (ע"ז כ' ע"ב): "תורה מביאה לידי זהירות". וכבר אמרו ז"ל (אבות פ"ב מ"ה): "לא עם הארץ חסיד".

והענין, כי הקב"ה שברא את האדם ושם בו היצר הרע, הוא יתברך שמו התחכם גם כן לברוא לו רפואה למכה זו, והרפואה היא התורה לבד, ושכן אמרו ז"ל (קידושין ל"ע ב'): "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". ואמנם פשוט הוא שאם הבורא יתברך שמו לא ברא למכה זו אלא זאת הרפואה, אי אפשר בשום פנים שינצל האדם וירפא מן החולי הזה זולתה.

הא למה זה דומה, לחולה שדרש ברופאים תרופה לחליו, והם שהכירו את חליו וידעו מה מצטרך לו באמת, לימדו לו סם שישתה אותו ויתרפא. אם ירצה החולה לקחת לו תחת הסם ההוא סם אחר, כאשר דמה הוא במחשבתו מבלי שתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה, הלא פשוט הוא שלא יועיל לו כלל, והנה הוא אובד הרפואה שהיתה באה לו אם היה עושה כדברי הרופא, ונמצא חוליו מכביד עליו ומת בו.

כן הדבר הזה, אחרי שהבורא יתברך שמו שהוא לבדו יודע תכונות האדם וטבעו וכח היצר הרע אשר הטביע בו, הוא הודיענו שרק התורה היא הרפואה הברואה לחולי הזה, איך יוכל האדם להתפתות שיעזוב התרופה הזאת ויחי מחליו, והנה זה היקש שאין עליו תשובה.

אמנם עוד אשמיעך דברי להראותך האמת הזאת בבירור. והוא כי דרכי ה' גבוהים מדרכי השכל האנושי הרבה, וכן כתוב (ישעיה נה, ח): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" וכו'.

[אך] הדרכים שיקנה בהם האדם השלימות האמיתית והאושר הנפשי אי אפשר שיהיו דרכים אנושיים, כי כיון שהשלמות הוא למעלה מן החק האנושי גם הדרכים לקנותו צריך שיהיו למעלה מזה. על כן אי אפשר לאדם להגיע אל השלימות אלא ע"י דרכי התורה בלבד, לפי שהם דרכים למעלה משכלנו, שרק הבורא יתברך שמו היה יכול לסדרם ולחקוק אותם כאשר עשה. הוא מה שמשה רבינו ע"ה מזכירנו (דברים ד, ח): "מי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת" כו'.

יצא לנו מזה, שאין די לאדם כדי להנצל מן היצר הרע ולהשיג השלמות, שידע המוסר ותכונות המדות הישירות כאשר ידעו ולמדו חכמי האומות, אבל

ובאמת המצוות הם כלם לנשמה עטורות, והם נקראים כנפים שבה תוכל הנשמה לעלות, **אך העליה עצמה אינה אלא על ידי התורה, שהיא בחינת הדיבור של כל המצוות. ולכן המצוה בה היא "והגית בה יומם ולילה"** (יהושע א, ח), כי בחינת הדיבור הוא תיקון התורה. וכן אמר (שם) "לא ימוש ספר התורה הזה מפריך", כי הוא בסוד פה ששם גילוי האותיות בסוד דבור כנ"ל.

וההפרש שיש בין התורה והתפלה הוא, כי התורה הוא דבור הכללי של כל המצוות לצורך תיקון הנשמה, אך התפלה הוא דביקות פרטי לצורך המעשה ההוא שעליו מבקשים, ויש בו כח להפך מידת הדין למידת הרחמים בכח הדביקות הגדול הזה **(אדיר במרום עמ' קסו – קסז)**.

עץ החיים ועץ הדעת – התורה וחכמות חיצוניות

התורה נקראת ראשית, וישראל כמו כן נקראו ראשית, שהרי זה ראוי לזה ודאי. וחכמות אחרות עומדות לחוץ, שנאמר בהם "ובילדי נכרים ישפיקו" (ישעיה ב, ו). שהרי דברי תורה כמו הנשמות, כך הם מאותו המקור העליון יוצאים ודאי. ודברים שבחוץ כדרך זה מתוך חיבור ס"מ ונוק' יוצאים, שהרי אלו הדברים ניתנו להם להתפרנס בהם ולא לישראל. שישאל נאמר בהם "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד, ו), שהרי התורה כלל היא מצד הפנים, ואומות אחרות לא נוטלות אלא דברים שבחוץ ומהם ניזונות.

ומפני שישאל נאמר בהם מפני מה שנאמר בו "לא תלמד לעשות" (דברים יח, ט) – אבל אתה למד וכו' (שבת ע"א). שזהו במי שמשתדל בהם לתפוס בהם – ס"מ ונוק', ככלבים שנתפסים בשלשלת שעל צוארם. וזה מי שלא נטו רגליו מן התורה אלא קבוע בהם ודאי, ותפס באלו הכלבים, אבל מי שמתפתה אחריהם ועוזב התורה, הרי הוא נעזב מצד הקדושה לגמרי **(תיקונים חדשים, תיקונא ע' עמ' קנה)**.

הכוונה בתלמוד ומין העיון – המביאים אל התכלית

כל פועל יש לו סיבה מעוררת המעירה אותו שיפעל, וכל פועל ברצון פועל לתכלית מה, באופן שיעקר רצונו יהיה בתכלית ההיא. ואולם בעבורה ירצה בדברים אשר יכיר או יחשוב היותם אמצעים שעל ידם תושג התכלית ההיא כו'.

הלא ידעת, כי תכלית מה ששם האדון ברוך הוא את האדם בעולם הזה, היא רק לשיקנה בעמלו את השלמות האמיתית, שהיא ההתקרב לו יתברך תכלית הקריבות שאפשר, והתדבק בו תכלית הדבקות שאפשר כו'.

אם זה ברור אצלך, הנה לא תסתפק גם כן בתולדה הנולדת מזה, והיא שאם כל עיקר מציאותו של אדם בעולם הזה הוא לתכלית הזו, הנה ראוי לו שינהג כל עניניו כלם להשיג את התכלית הזו ולא להפריע או להטות עצמו ממנה, שהרי כל ענין מהם שיטה מן התכלית, נמצאת נפרעת בענין ההוא עצתו יתברך, ודי שיהיה דבר נגד כוונתו לשיהא ראוי להתרחק ממנו.

ממקום שמשלתחת, היא מאירה בכמה אורות, ואין לה עול כלל, אלא עול השכינה. בזמן שיוצאה רוצה הנחש להתדבק בה כו', שהרי אחר שחטא אדם רשות ניתן לו לזרוק זה החשך בתוך האדם כשיוצא לעולם, הדא הוא דכתיב (איוב ה, ז): "כי האדם לעמל יולד", יולד דייקא, שהרי בשעת הלידה כך נמצא.

בא וראה, זה עול נקרא שנותן ס"מ על הנשמה, משם והלאה [מרחקתה] הס"א מן המלך ומתחלת להתאווה בדברי העולם, שהרי עול זה מכביד עליה כו' וזה עמל ורעות רוח שנאמר בו (בראשית ג, יט): "בזעת אפך תאכל לחם", וסותם כל אור שבעולם.

אם תאמר מי מחזיק אותו שם, אלא בני האדם למטה שכשיוצאים לעולם, עול זה ניתן לו כו', ואז מרכין ראשו לדברי העולם ואוהב היגיעה של זה העולם, וכמו שנמשך למטה, כך מתחזק למעלה כו', ונמצא עמל לכל העולם כו'.

לנגד זה, עול אחר נמצא – וזה עול תורה כו'. מי שנוטל עול זה עליו, יש לו להתדבק באהבת הקב"ה, וכמו שהוא מניח אהבת דברי העולם בעבור אהבת המלך, כך עול יצר הרע ניטל ממנו, ועול יצר הטוב מתחזק עליו. כמו [עול] של יצר הרע גורם חשך לנשמה ומרחיק אותה מן המלך, כך עול יצר הטוב מאיר לה לנשמה.

כאן סוד לקבוע עתים לתורה, שאז עול יצר טוב ניתן עליו. וכאן יש לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" וגו', שלא להניח אותו הקביעות בעבור שום דבר שבעולם, אדרבה להניח כל שאר דברי העולם בעבורו. מיד שיעשה כן, הרי אמרו (פתיחתא דאיכ"ר ב'): "המאור שבה מחזירן למוטב". ואם הוא אוהב דברי העולם יותר מאהבת המלך, עול יצר"ר מתחזק עליו, ויאמר לו "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה" (כו', זהו שאמרו חכמים עליו (אבות פ"ג מ"ו): "כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" (פירוש המצוות מצוה יא', אוצרות רמח"ל עמ' רל – רלב).

התנאים הצריכים בתלמוד להשגת השלמות

אך התנאים הצריכים להתלוות לתלמוד, הנה הם – היראה בתלמוד עצמו ותיקון המעשה בכל עת.

וזה, כי הנה כל כוחה של התורה אינו אלא במה שקשר ותלה יתברך את השפעתו היקרה בה, עד שעל ידי הדיבור בה וההשכלה תמשך ההשפעה הגדולה ההיא, אך זולת זה לא היה הדיבור בה אלא כדיבור בשאר העסקים או ספרי חכמות והשכלה בכל שאר מושכלות המציאות הטבעי למיניהם, שאין בהם אלא ידיעת הענין ההוא, ואין מגיע ממנו התעצמות יקר ומעלה כלל בנפש הקורא המדבר והמשכיל, ולא תיקון לכלל הבריאה.

ואמנם ההשפעה הזאת הנה ענינה אלקי כמו שזכרנו, ולא עוד אלא שהוא היותר עליון ונשגב שבענינים הנמשכים ומגיעים ממנו יתברך אל הברואים. וכיון שכן, ודאי שיש לו לאדם לירא ולרעוד בעסקו בענין כזה, שנמצא הוא נגש לפני אלקיו, ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו. והנה צריך שיבוש משפלותו האנושי, וירעש מרוממותו יתברך. והנה יגל מאד מחלקו הטוב שזכה לזה, אך ברעדה כמו כן. ונכלל בזה שלא ישב בקלות ראש ולא ינהג שום מנהג בזיון לא בדבריה ולא בספריה, וידע לפני מי עומד ומתעסק. ואם הוא עושה כן, אז יהיה תלמודו מה שראוי לו להיות באמת, ותמשך על ידו ההשפעה שזכרנו, ויתעצם בו היקר האלקי, וימשך תיקון והארה לכל הבריאה. אבל אם תנאי זה יחסר ממנו, לא תמשך הארה על ידו, ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדיבורים האנושיים, הגיונו כקורא אגרת, ומחשבותיו כחושב בדברי העולם, ואדרבה לאשמה תחשב לו שקרב אל הקדש בלי מורא ומקל ראשו לפני בוראו, עודו מדבר לפניו ומתעסק בקדושתו יתברך.

ואולם כפי מדרגת המורא, ושיעור הכבוד והזהירות בו, כן יהיה שיעור יקר הלימוד ומדרגת ההשפעה הנמשכת על ידו.

והתנאי השני הוא תיקון המעשה.

צריכים אנו לפרטיות דרכי התורה האלקית, שעל כן ניתנה מן השמים, לפי שלא היה יכול להמצא אדם בארץ אף שיהיה חכם גדול מאד, שיכול לסדר אותה בדרך שהיא סדורה מן הבורא ית'.

והנה רבי פנחס עצמו דקדק זה ממה שאמרו ז"ל (ע"ז שם) "ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה", ומכאן למד שתורה מביאה לידי זהירות כו'. והיינו כי לולי התורה מזהרת אותנו על זה, הנה לפי המוסר האנושי לא היה ראוי שיחשב זה לעוון גדול, כי סוף סוף הרהור אינו דבר ממשי, לא דיבור ולא מעשה, ואם כן מה בזה אם יהרהר אדם על אשה, וכן אם יטמא בלילה מה פשעו ומה חטאתו, הלא ישן הוא, ובא החלום ברוב ענין.

אך התורה מודיעתנו חומר הענין ועד היכן צריך האדם לפרוש מן הזנות ומכל ענפיו, כי אפילו על מה שיקרה לו בחלום יענש אם היה הוא סבה אליו, אף שאינו סבה קרובה ממש. מכאן נלמוד שתורה מביאה לידי זהירות, כי בלא תורה לא יכנס אדם לזהירות האמיתית, כי לא יעלה על לבבו לזהיר בדברים הרבה, שיזהר בהם אם יעסוק בתורה ויעמיק בעניניה ודרכיה.

וכבר הרבו החכמים ז"ל להפליא בשבח התורה ולהפליג בעונש ביטולה, בהראות לנו החשיבות שיש לה מכל המצוות, כי באמת אין לנו שלימות ולא שום טובה זולתה. ומי שלא יעסוק בתורה הנה חשך החמריות ילך ויתגבר עליו מדריגה אחר מדריגה, עד שימצא רחוק מן האמת הרחק גדול מאד והוא לא ידע, אשר על כן אפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת בהיותו רחוק ממנו. ואם הוא עוסק בתורה הנה סוף סוף ממילא יתחדש בו ההתעוררות שביארו אל הדרך הטוב, והוא מה שאמרו ז"ל (פתיחתא לאיכ"ר ב'): "הלואי אותי עצבו ותורת שמרו, שהמאור שבה מחזירו למוטב".

זה דבר אמיתי ודאי, ועם הארץ לא עמדו עליו, על כן הם נמצאים ריקים מכל טוב נפשי, מלאי חסרונות ותעתועים ואין מרפא להם, לפי שהמרפא הראוי לזה מואסים בו.

והנה העבירות הם כשלשלת, באות זו אחר זו, אשר אם יאמר אדם לתקן מעוותי הדור לא יוכל למצוא הפתח, כי הקלקולים נעוץ סופן בתחלתן, ואיש את רעהו יעזורו. אמנם האמת היא שהכל נולד מן השרש הראשון הרע שהוא עזיבת התורה, כי נשארים בחשך ואין להם אור, מה יעשו העורים ולא יכשלו. ומקרא צווח ואומר (תהלים קיט, קה): "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי" (מסילת ישירים סדר ויכוח, לימוד התורה).

ענין החיוב לקבוע עתים לתורה

בהיות האדם טרוד בעניני עולמו הנה מחשבותיו אסורות בזיקי המשא אשר עליהם ואי אפשר להם לתת לב אל המעשה. והחכמים ע"ה בראותם זה אמרו (אבות פ"ד מ"ג): "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה". כי אע"פ שהעסק מוכרח לאדם לצורך פרנסתו, אך ריבוי העסק אינו מוכרח שיהיה כל כך גדול עד שלא יניח לו מקום אל עבודתו, על כן נצטוו לקבוע עתים לתורה. וכבר זכרנו שהיא המצטרפת יותר לאדם לשיגיע אל הזהירות, וכמאמר רבי פנחס (ע"ז כ' ע"ב): "תורה מביאה לידי זהירות", וזולתה לא יגיע אליו כלל, והוא מה שאמרו ז"ל "ולא עם הארץ חסיד".

והנה בכלל זה גם כן קביעות העתים אל חשבון המעשה ותיקונו כו', ומלבד כל זה כל מה שישאר לו פנאי מעסקיו, אם חכם הוא ודאי שלא יאבדהו, אלא יאחז בו מיד ולא ירפהו, לעסוק בו בעסק נפשו ותיקון עבודתו (מס"י פרק ה).

סוד קביעת העתים – קבלת עול תורה ואהבת ה'

אהבה שאוהב אדם את המלך – שצריך להניח כל שאר הדברים בעבורו, דכתיב (דברים ה, ה): "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". כאן סוד עליון כתוב (קהלת א, יג): "הוא ענין רע נתן אלקים לבני האדם לענות בו". בא וראה, בזמן שיוצא בן אדם לעולם, מה כתיב (בראשית ד, ז): "לפתח חטאת רובץ", כאן סוד "בעצב תלדי בנים" (שם ג, טז), שהרי כשמשלתחת הנשמה

בתחלה, להיות מקיימים ועושים כל התורה והמצוה, כי זולת זה לא היו יכולים לעשות במעשיהם מעשה התיקון הגדול שהם עושים לכלל כל הבראה, כמו שנבאר. ועם כל זה בהם עצמם יש ההדרגה שזכרנו, כי לא ידמה מעשה אחד בעמי הארץ, למעשה אחד מן בעלי התורה, ולא מעשה בעל התורה עצמו שאינו כל כך מקודש במעשיו למעשה המקודש ממנו, ולא מעשה המקודש למעשה המקודש יותר, מן השרידים אשר ה' קורא, וכן על דרך זה עד משה רבינו ע"ה (דעת תבונות סימן קכו).

ענין תורה לשמה

ותדע, כי על כל הלומד שלא לשמה נאמר (דברים כז, טו): "אשר יעשה פסל ומסכה", והיינו הלומד לשם גאווה ח"ו או כיוצא בזה. וזה סוד הכתוב (משלי ל, כח): "שממית בידים תתפש", והוא כי כשחידוש אחד של תורה יוצא מפי האדם, הנה הוא בסוד הבל דלא אתפס [ושכינה] מקבלת אותו, ובכח הידיים שלה עושה אותו עשיה ממש כו', ואז נקרא הדבר ההוא תורה כו'. אך אם הדבר הוא ח"ו שלא לשמה, אז מקדמת לילית ונוטלתו ועושה אותו בידיה הרעים, והם ידי השממית כו' ואז נקרא הדבר ההוא פסל ומסכה (אדיר במרום עמ' עז).

הנה החכמה היא המביאה יותר את האדם לידי התנשאות וגאווה, לפי שכבר היא מעלה שבאדם עצמו בחלק הנכבד שלו דהיינו השכל. והנה אין לך חכם שלא יטעה ושלא יצטרך ללמוד מדברי חבריו, ופעמים רבות אפילו מדברי תלמידיו, אם כן איפוא איך יתנשא בחכמתו.

ואמנם מי שהוא בעל שכל ישר, אפילו אם זכה להיות חכם גדול ומופלג, באמת שישתכל ויתבונן יראה שאין מקום לגאווה והתנשאות. כי הנה מי שהוא בעל שכל שידע יותר מאחרים, אינו עושה אלא שבחק טבעו לעשות, כעוף שמגביה עוף לפי שטבעו בכך, והשור מושך בכחו לפי שחוקו הוא. כן מי שהוא חכם, הוא לפי שטבעו מביאו לזה, ואילו אותו שעשיו אינו חכם כמוהו היה לו שכל טבעי כמוהו, היה מתחכם כמו שנתחכם. אם כן אין כאן להתנשא ולהתגאות, אלא אם יש בו חכמה רבה הנה הוא מחויב ללמדה למי שצריך אליה, וכמאמר רבי יוחנן (אבות פ"ב מ"ח): "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת" כו'. הא למה זה דומה, למשרתי הבית, שכל אחד ממונה על דבר מה, וראוי לו לעמוד במשמרתו לפי פקודתו ולהשלים מלאכת הבית וצרכיה, ואין בכאן מקום לגאווה לפי האמת (מסילת ישרים פרק כב).

ענין לימוד התורה לתיקון השכינה

ראשית הכל ויסוד הכל הוא, שיהיה הלימוד רק לתיקון השכינה, ולא ימצא שום פניה אחרת שתגיע לעצמו. והוא מ"ש בתיקוני זוהר חדש (ז'): ולא עוד אלא כמה מארי מדרשות דאינון חברין לגביהו צווחין בכל יומא ולילי באורייתא דבעל פה בכמה קושיין, וצווחין ככלבין דאמרי הב הב וכו', ולית מאן דאשתדל באורייתא לסלקא לשכינה מבי גלותא וליחדא לה עם בעלה ע"ש (אדיר במרום, עמ' לט).

הלא מקרא צווח ואומר (ישעיה מ, ו): "כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה", כל חסד דעבדין לגרמיהו עבדין (תקו"ז תקון ל'), והשכינה הקדושה הממתנת לבניה שיהלכו אותה מן הגלות ואין מנהל לה מכל בנים ילדה, הייטב בעיני ה', וסוף דבר מה נמצא נחת רוח ליוצרינו ב"ה בכל הפלפולים הגדולים והפסקים הרבים, ואין אחד מתחזק לעמוד בסוד ה' ולגלות אור כבודו אל השכינה שנאמר בה (בראשית ט, טז): "וראיתיה לזכור ברית עולם" – ברזין דאורייתא (אגרות רמח"ל אגרת פח).

כי הנה מי שירצה להמשיך השפעה, ראוי שיהיה הגון ומוכן להמשיכה. אכן אם הוא מטמא את עצמו באשמות ופשעים, ומרחיק עצמו מבוראו, וזונה מאחרי אחריו כוחות הטומאה והרע, ודאי שיאמר בו: "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי" וכו' (תהלים נ, טז). וכן אמרו חכמינו זכרונם לברכה (חולין קלג ע"א): "כל המלמד לתלמיד שאינו הגון כאילו זורק אבן למרקולים". והנה איש כזה ודאי שתורתו לא תמשיך מן ההשפעה שזכרנו שום מדרגה כלל.

ואף על פי כן, רז גדול גילו לנו חכמינו זכרונם לברכה, שאילו לא היו הרשעים עוזבים את תלמוד התורה, סוף שהיו חוזרים למוטב, כי אף על פי שאין בכחם להמשיך שום המשך מלפניו יתברך כמו שזכרנו, כבר דברי התורה בעצמם מקודשים ועומדים מצד עצמם, עד שבהתמיד העסק בהם, יגיע מהם פעם אחר פעם קצת התעוררות, וכמו דמות הארה קטנה שבקטנות אל העוסק בהם, שסוף סוף תגבר עליו ותחזירה למוטב. והוא מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (איכ"ר פתיחתא ב'): "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזיר למוטב".

ואמנם פשוט הוא, שאין הדברים אמורים במי שיתעסק בה דרך שחוק והתול או לגלות בה פנים שלא כהלכה, אלא שיתעסק בה לפחות כמו שמתעסק בשאר החכמות (דרך ה' ח"ד פרק שני אות ה-ו).

השפעת התורה כפי הכנת האדם בקדושה וטהרה

ואולם מי שמטהר ומקדש עצמו במעשיו, הוא ימשיך בתלמודו השפעה כשיעור ההכנה שמכין את עצמו, וכשיעור שירבה בהכנה כן ירבה יקר התלמוד וכוחו.

وهוא מה שמצינו בחכמים הקדמונים, שתורתם היתה מעטירתם כח גדול ונותנת להם מעלה ויקר, מה שלא נמצא בדורות האחרונים – מפני יתרון הכנתם על הכנות האחרונים. וכבר אמרו על יונתן בן עוזיאל שבשעה שהיה עוסק בתורה כל עוף שהיה פורח עליו היה נשרף (סוכה כח ע"א), מפני עוצם השראת השכינה שהיתה שורה עליו על ידי למודו (דרך ה' אחד פרק שני אות ז').

הנה האדם עושה מעשיו, ולמעשים האלה יש תולדות, כי מפני הכונניות שזכרנו נמצא שכל תנועה קטנה שבאדם מנועצת דברים רבים וגדולים – כלל כל הנבראים העליונים והתחתונים, הגשמים והרוחנים, וכל הכחות הנבדלים, והשפעתו ית' בהם וכמו שביארנו.

ועם כל זה, לא כל בני האדם שווים ולא כל המעשים שווים, כי גבולות גדולים שם האדון ב"ה לכל נבראי בשיעור מדוקדק עד אין תכלית, וימצאו שני בני אדם, על שלחן אחד ידברו, יאכלו וישתו, ותולדות מעשי האחד יתעלו עד רום שמי השמים, ותולדות מעשי האחר לא יתעלו ולא קרוב להם.

ואביא לך ראיה ברורה, יונתן בן עוזיאל יושב ולומד – כל עוף הפורח עליו נשרף (סוכה כח ע"א), ואחרים לאלפים ולרבבות יושבים ולומדים, ולא יהיה להם כן. וזה מצד הפועל ומצד הנפעל. קדשים יוכיחו, שאכילתם מצוה רבה, ואכילת חולין לא כן, וזה וזה אוכלים בדרך אחד. ולא עוד, אלא שכהן האוכל עושה מצוה, וזר האוכל חייב מיתה. וגדולה מזו המצוות עצמם, אמרו חז"ל (ע"ז ג' ע"א): "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה", והמצווה ועושה נמצא מתקן כל הבראה כולה, ושאינו מצווה לא תשיג ידו לעשות כן, והרי שניהם עושים מעשה אחד ולכוונה אחת.

אך הענין הוא, שתנאי הפועל והנפעל בכל המתלולים להם, הם המשנים ומחליפים תולדות המעשים. יונתן בן עוזיאל לפי שהוא איש קדוש ונורא מאד, ונשמתו מעוטרת בעטרי קדושה והארה רבה, על כן כל מעשה אשר יעשה יעלה ויגיע לרומו של עולם, וינועץ כל אופני הקודש. ואדם אחר שאינו כל כך קדוש, ואינו מעוטר באלה העטרות, לא יתעלו מעשיו לעילוי זה. וכאן ההדרגה רבה, א' לפי הכנת האדם, ב' ולפי הכנת המעשים עצמם, ג' והזמן, וכל שאר המתלולים. הלא זאת ההכנה הכללית שנתן הקב"ה לעמו ישראל

פרשת נשא

נושאי הפרשה

א. סיום פקידת הלויים. ב. ש ילוח טמאים מן המחנה. ג. אשם גזלות (גזל הגר וגזל תרומה). ד. סוטה. ה. נזיר. ו. ברכת כהנים. ז. חנוכת המזבח.

פקידת הלויים

שדרשו שם 'איזוהי עבודה הצריכה עבודה', אך גם שאר עבודת הלויים בחניה כלולים בזה.

ויעו' ברמב"ן (ויקרא כג, ז) שביאר ש"עבודת עבודה" – כל טורח שבאוהל.

"ואת מיתריהם"

כפי שהערנו בגליון פר' 'במדבר' נזכרים המיתרים הן במשא בני גרשון, והן במשא בני מררי. והצענו בזה ביאור בדיוק הפסוקים.

אמנם רש"י בפרשתנו כ' – שהיו מיתרים בעמודים לחבר אליהם את הקלעים, וכן היו מיתרים בקלעים למטה לחברם לארץ. וביאר שבני גרשון נשאו את מיתרי הקלעים, ובני מררי את קלעי העמודים. ויעו' בדבריו שכ' שהיו גם שני מיני יתדות.

והרמב"ן כ' – שמיתרי יריעות המשכן – היו לבני גרשון. ומיתרי הקלעים למררי.

"מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה"

מפסוק זה דרש ר' יהודה בברייתא ד'מלאכת משכן' שהיו שני מכסים, ולא רק מכסה אחד עשוי עורות אלים ותחשים. שכן נאמר כאן בפירוש "מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה", דהיינו שמלבד מכסה התחש היה מכסה נוסף, והוא עורות האלים.

בסוף פרשת 'במדבר' ציוה את משה למנות את בני קהת העובדים מבין שלושים עד בן חמישים, וביאר שם משא בני קהת, ונתייחד להם הדיבור בנפרד משאר הלויים. ושנה באזהרה שהכהנים ישמרו אותם, ובכך לא יכריתו את משפחת קהת. ורק אח"כ בא בדיבור נוסף לצוות על פקידת שאר הלויים – משפחת גרשון ומשפחת מררי. ורק אחרי כן נזכר שמה מנה את משפחות הלויים – קהת, גרשון ומררי.

"נשא את ראש בני גרשון אף הם"

בקהת נזכר נשיאת ראש "מתוך בני לוי" שרוממו אותם יותר מכל בני לוי, ובגרשון נזכר רק לשון נשיאת ראש. ובמררי נזכר רק לשון 'פקידה'.

"לעבד ולמשא"

עבודת הלויים מתחלקת כאן לב' "לעבוד ולמשא", וכן מתחלק כמה פעמים בפר'.

ונראה שהכוונה "לעבד" – בחנייתם, כאשר המשכן בנוי, "ולמשא" – בנסיעתם. וכן ביאר ה'ספורנו' להלן "לכל משאם ולכל עבודתם". וכן להלן הוא אומר "לעבד עבדת עבדה ועבדת משא", ודרשו חז"ל ש"עבדת עבדה" זו שירת הלויים. ויתכן שמרבה כן מ"עבדת עבדה" וכפי

עוד כ' שזה הדבר היחיד בכל משפטי התורה שתלוי בנס.
יעו' בדבריו בארוכה.

"עשירת האפה קמח שערים"

זו המנחה היחידה שנזכר בה שהיא "קמח", ולא "סולת".
ושתי מנחות יש משעורים, מנחת העומר ומנחת קנאות,
מנחת העומר – עשויה גריסים, ומנחת קנאות קמח
שעורים.

"מים קדשים"

זה המקום היחיד במקרא שמזכיר "מים קדשים".

נזיר

כ' הרמב"ן, שהזכיר כאן דין נזיר, מפני שהוא היפך הסוטה
הנמשכת אחר התאוות. וכפי שאמרו חז"ל שנשמכו
פרשות אלו לומר ש'הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן
היין'.

הנזיר הוא דבר מיוחד בתורה, שבדומה שאין לו חבר, שכן
סדרי הקדושה בישראל הם דברים עצמיים; נאסר על
הכהנים איסורי קדושה שאינם בישראלים, ויותר מהם
הכה"ג עצמו. אך הנזיר הוא כל ישראל המבקש לעשות
עצמו קדוש בקדושת הגוף – יכול. ומצוותיו בגופו
במאכלו ובמצבו. בגופו – אינו מסתפר, במאכלו אינו אוכל
ושותה ענבים ויין, ובמצבו – אינו נטמא למת.

והתורה קראתו "נזיר" שמשמעו לשון "פרישות", כמו
"נזרו אחור", "ולקדקד נזיר אחיו" ותרגומו 'פרישא
דאחוי'. שהופרש מאחיו. אך במשקל אחר "נזיר" הוא
מלשון "נזר" – עטרה וכתר. והתורה בפרשה זו משתמשת
אף בלשון זו כלפי איסור טומאה לנזיר "כי נזר א-להיו על
ראשו". וכפי שנאמר בכה"ג "כי נזר שמן משחת א-להיו
עליו".

ומצאנו במקרא הפלגה מיוחדת בעניין הנזיר, שהשווהו
לנביא "ואקים מבניכם לנביאים ומבחורכם לנזרים".
ובאיכה כאשר מתאר גודל השבר של בני ציון היקרים –

"ומשמרתם ביד איתמר בן אהרן הכהן"

איתמר מונה גזבר גם על בני גרשון וגם על בני מררי. אך
על בני קהת לא נאמר כן. ונזכר שם אלעזר "ופקדת אלעזר
בן אהרן הכהן שמן המשחה" וגו'. ויעו' ברמב"ן שם שכ'
שאלעזר היה הגזבר של בני קהת.

ומבאר הרמב"ן, שתפקיד הגזבר הוא שנוטלים הלויים כלי
המשכן על פיו, ובחנייתם משיבים לידיו את הכלים
ואומרים לו 'הרי לפניך כלים המסורים בידך'.

"ויפקד משה .. ונשיאי העדה"

לא נתבאר מפני מה היו נשיאי העדה בפקידה זו, ולכאול
אין הכוונה לנשיאי הלויים שסייעו בפקידת הלויים כפי
שנשיאי ישראל סייעו בפקידת כל ישראל, שכן נאמר
"ונשיאי העדה" דהיינו הנשיאים של השבטים. ובמניין
שבט לוי כולו היו רק משה ואהרן.

וכ' הרמב"ן (במדבר א, מז) שנכון שיסכימו כולם על מינוי
המשמרות, ולכן כאן במניין הבאים לעבודה בלויים היו אף
נשיאי העדה.

שילוח טמאים מן המחנה

כ' הרמב"ן, שאחר שהקים את המשכן ציוה בשילוח
מחנות, שכן ראוי שהמחנה יהיה קדוש וראוי להשראת
השכינה.

אשם גזלות

כ' הרמב"ן, שאחר שיחס את ישראל למשפחותם, והבדיל
מהם את הערב רב, השלים באשם גזלות בדין גזל הגר.

סוטה

כ' הרמב"ן שהזכיר כאן דין סוטה מפני שאחר שיחס את
בני ישראל, נתן להם דין לדעת את הממזרים השייכים
בסוטה. ומה שלא הזכיר מנחת סוטה ב'תורת כהנים' מפני
שהיא מנחת קנאות, ולא לכפרה.

העניינים עד כאן, וכאן חוזר להשלים הסיפור מהיום השמיני – הוא יום ראשון לחנוכת המזבח.

ועניינו של חנוכת המזבח, בפשוטו נראה ע"פ המתבאר בראשונים ובמדרשים, שבא להראות איך שכל השבטים למרות שלכל שבט עניין עצמי לו, וכח אחר בישראל הוא, כולם שוים בשייכותם וקרבנותם למשכן, וכפי שהאריך הרמב"ן, שחשבו כל אחד מהנשיאים לבדו להביא חנוכה, והביאו כל אחד לפי עניין שבטו, והיו שוים כולם בקרבותיהם. למרות שקרבן כל אחד – עניינו הפנימי שונה.

"ויקריבו נשיאי ישראל .. הם העמדים על הפקדים"

יש לשים לב, וכפי שכבר הערנו למעלה, שסיפור זה היה קודם לפקודים, אך התורה מספרת שנשיאים אלו הם הנשיאים שנזכר למעלה שהם "העמדים על הפקדים".

"ויביאו את קרבנם לפני ה' וגו'"

נזכרו כאן כקרבן ה', העגלות והבקר, ואינם קרבן במובנו הרגיל של המילה, דהיינו שהם קרבן אשה לה', אלא הם קרבן בכך שהקריבום לפני ה' לעבודתו. ולכאורה היו קדשי בדק הבית. וכן מצאנו במלחמת מדין לשון קרבן ה' על קדשי בדק הבית "ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב".

"ויאמר ה' אל משה .. קח מאתם וגו'"

נזכר כאן שאמר לו ה' שיתנם ללוים כפי עבודתם, ושמשה אכן חילק לבני גרשון ומררי לפי עבודתם. אמנם כפי שנתבאר, הנשיאים הביאו את העגלות קודם לפקדים, ועדיין לא נאמרה חלוקת הלוויים. אמנם, יתכן שמשה ידע כן בנבואה, או שהתורה מקדימה את המאוחר ומספרת שאכן משה חילקם בסוף לפי עבודתם.

"ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וגו'"

צ"ב מה עניינו של פסוק זה כאן, שלא נזכר כאן כלל הקמת המשכן, ונתינת הארון, ורק נזכר סדר חנוכת המזבח.

"זכו נזיריה משלג" ומתארם שם בתואר מיוחד של יופי בכל ההבחנות.

"כל ימי נזרו"

יש להבחין שיש בפר' "ימי נזרו", "ימי נדר נזרו" ו"ימי הזירו".

ברכת כהנים

מצאנו ביום השמיני, שלדברי חז"ל הוא א' ניסן, שיצאו אהרן ומשה ונשאו ידיהם אל העם וברכו. וכאן מזכיר שנצטוו הכהנים לדורות לברך ברכת הכהנים.

ויש לעי' מתי נאמרה פר' זו. ובפשוטו נאמרה כסדר אחרי שנאמרה פר' נזיר. ורק בפר' הבאה פותחת התורה "ויהי ביום כלות משה" ומדברת בזמן אחר. וא"כ, צריך להבין מה עניינה כאן, שלכאורה לפי מה שפי' הרמב"ן כל סדר הדיבורים עד כאן, הכל היה אחרי הפקודים שנעשו בא' אייר, ו"יום כלות משה" הוא א' ניסן. וא"כ נמצא, שסדר כל הדיבורים מסתיים בציווי זה של ברכת כהנים. ומכאן ממשיך ומספר בכל סדר חנוכת המזבח עד תחילת 'בהעלתך'.

ויתכן להציע בפשוטו, שאחרי שהקים את המשכן ועשו את כל ימי חנוכת המזבח, מייד אחרי כן עשו את הפסח כמבואר בפר' 'בהעלתך', ואחרי הפסח באייר נצטוו לסדר את ישראל כ'חיילי משכנא' סביב למשכן, וסידר כל פרשיות אלו, ומסיים בברכה היוצאת מן המשכן לכל ישראל השוכנים סביב למשכן ע"י הכהנים המקודשים. וכפי שהביא הרמב"ן שהיה במקדש ענינים מיוחדים בברכת כהנים כמבואר ב'סוטה'. "כי שם ציוה ה' את הברכה".

חנוכת המזבח

כ' הרמב"ן, שכאן חוזר לסיפור כסדר, מה שסיפר מיציאת מצרים ועד בניית המשכן, ומפני שביום השמיני החלו הציוויים בקרבנות, וסידר כל סדרי הציוויים ונמשכו

חג השבועות קדש ישראל לה' ראשית תבואתו

הרב צבי פסח דנציגר שליט"א

א. פתיחה

חג השבועות הבא עלינו לטובה, הוזכר בתורה חמש פעמים, ובכל מקום התורה כתבה את החג בדרך אחרת.

כבר דברינו אמורים, כי עיקר יסוד השינויים בתורה, במצוה ובעניין אחד ממקום למקום, לכתוב המצוה והעניין בכל מקום לפי העניין השייך לפרשה זו, כי בכל מצוה ומצוה יש בה כמה בחינות וחלקים, והתורה תפרש בכל מקום העניין השייך לפרשה זו.

התורה כתבה בכמה פרשיות, לקשור את חג השבועות להקרבת העומר ולספירת העומר.

חז"ל העמידו את עניין החג על זמן מתן תורתנו.

עוד יש בתורה דבר מיוחד לחג השבועות, אשר העמידה התורה את עניין החג עצמו על הקרבת המיוחדות ליום הזה.

כך כתבה התורה בפרשת המוספין: 'ובָּיּוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַד' בִּשְׂבַע־עֲתִיכֶם מִקְרֵא־לִדְשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאָכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ' (במדבר פרק כח פסוק כו).

וכך בפרשת מועדי ה': 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּתְחַת הַשִּׁבְתָּ מִיּוֹם הַבִּיָּאָה אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת

תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּתְחַת הַשִּׁבְתָּ הַשְּׂבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַד'. מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תְּבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפָה שְׁתִּים שָׁנִי עֶשְׂרִיזִים סֶלֶת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תִּמְאָלֶינָה בִּכּוּרִים לַד'. וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הָלֶחֶם שְׂבַעַת כֶּבֶשִׂים תְּמִימִם בָּנִי שְׁנָה וּפָר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אֵשֶׁה רִיחַ־נִיחֹחַ לַד'. וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כֶבֶשִׂים בָּנִי שְׁנָה לַזֶּבֶח שְׁלָמִים. וְהִגִּיף הַפֶּהוּ אֹתָם עַל־לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כֶבֶשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לִפְהוּ. וּקְרֹאֲתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֵא־לִדְשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאָכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֲקַת עוֹלָם בְּכָל־מּוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם' (ויקרא פרק כג).

דבר זה צריך ביאור רב, כי בכל המועדים, המועד עומד על עניינו המיוחד, וביום הזה מקריבים קרבנות בגלל המועד ועניינו; וכאן נראה כי הקרבנות עצמם הם מעניין המועד עצמו; וכל כך גדולה עניין תליית המועד בקרבנות, שלא נתנה התורה בשתי מקומות אלו לא שם ולא זמן אלא זמני ושמות הקרבנות עצמם.

כל אלו הדברים צריכים ביאור והרחבה, להעמיד הדברים בתמונה שלימה.

אמר הנביא: 'וְלֹא־אֶמְרוּ בְּלִבָּם גִּירָא נָא אֶת ד' אֱלֹהֵינוּ
הַנִּתָּן גִּנָּשׁ וִירָה יִירָה וּמִלְקוּשׁ בָּעֲתוֹ שְׁבָעוֹת חֲקוֹת
קָצִיר יִשְׁמְרֵנוּ' (ירמיהו פרק ה פסוק כד).

זה לשון הרמב"ן: 'ובחג השבועות אמר וחג שבועות תעשה
לך בכורי קציר חטים, ואמר וחג הקציר בכורי מעשיך אשר
תזרע בשדה, ועוד אמר שבעה שבועות תספור לך מהחל
חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות ועשית חג
שבועות לה' אלהיך וגו'...ונעשה חג לה' כי חקות קציר
ישמר לנו' (דרשה לראש השנה).

כאשר עלה בידינו לראות את חג המצות כהתחלה וחג
השבועות כפרי, נפתח לנו פתח להעמיק בדבר זה.

ג. הכניסה לארץ ישראל הפרי של גאולת מצרים

כאשר בא הקב"ה והודיע למשה כי בא לגאול את ישראל
ממצרים אמר למשה: 'וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם
אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִזִּי וְהַיְבוֹסִי
אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ' (שמות פרק ג).

למדנו, כי גמר יציאת מצרים ושלמותה הוא הכניסה לארץ.
דבר זה, פתח גדול לנו להעמיק עוד בעניין יחס חג המצות
וחג השבועות.

ד. חג המצות וחג השבועות גאולה ממצרים וכניסה לארץ

כאשר נבוא להעמיק בדבר נראה, כי עומק עניין חג המצות
באביב, הוא הגאולה ממצרים, וחג השבועות הוא הכניסה
לארץ העומד כנגד הקציר.

כאשר עמדנו על פסוקי התורה בחג המצות, ראינו כי אמנם
הדגישה התורה את היות החג בחודש האביב, אבל בכל
מקום הדגישה 'לְמוֹעֵד חֲדָשׁ הָאָבִיב כִּי־בֹ יֵצֵא

ב. שבועות פרי חג המצות

בפרשת משפטים התורה כתבה לחג: 'אֶת־חֶג הַמִּצּוֹת
תִּשְׁמֹר שְׁבָעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כָּאִשֶּׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד
חֲדָשׁ הָאָבִיב כִּי־בֹ יֵצֵא מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם.
וְחֶג הַקָּצִיר בַּכּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחֶג הָאֶסְף
בַּצֹּאת הַשָּׂנֶה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה' (שמות פרק
כג).

וכך כתבה התורה בפרשת כי תשא: 'אֶת־חֶג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר
שְׁבָעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֲדָשׁ
הָאָבִיב כִּי בְּחֲדָשׁ הָאָבִיב יֵצֵא מִמִּצְרָיִם...וְחֶג שְׁבָעַת
תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי קָצִיר חֲטִיִּם וְחֶג הָאֶסֶף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה'
(שמות פרק לד).

העמידה לנו התורה את סדרי החגים בכלל, ואת חג המצות
וחג השבועות בפרט, על סדר תבואות השנה, כי חג המצות
הוא באביב שבו תחילת בישולי התבואה, ובבוא חג
השבועות שהוא גמר בישולי התבואה נחגוג על הקציר.

זה לשון הרמב"ן: 'והנה כלם על שם מעשיו מן השדה לתת
בהם הודאה לאלהים, שהוא שומר חקות שמים ומוציא
לחם מן הארץ להשביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב'
(שמות פרק כג פסוק טז).

וכך הוא עומק הסדר בפרשת ראה: 'שְׁבָעָה שְׁבָעַת תִּסְפֹּר־
לָךְ מִהֶחֱל חֶרְמֶשׁ בְּקֶמֶה תִּחַל לִסְפֹּר שְׁבָעָה שְׁבָעוֹת.
וְעָשִׂיתָ חֶג שְׁבָעוֹת לִיקְנוֹק אֶל־הָיָה מִסַּת נִדְבַת יְדֶךָ אֲשֶׁר
תִּתֵּן כָּאֲשֶׁר יִבְרָכְךָ יְקֹנֶךָ אֶל־הָיָה' (דברים פרק טז), כי
מהאביב שבו חג המצות מתחיל הקציר 'מִהֶחֱל חֶרְמֶשׁ
בְּקֶמֶה', והם שבועות הקציר, ובסיומם חוגגים על הקציר.

מִמִּצְרַיִם, 'לְמוֹעֵד תָּדַשׁ הָאָבִיב בִּי בְּתָדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאוּ
מִמִּצְרַיִם'.

למדנו, כי קשר עמוק יש בין האביב ליציאה ממצרים, כי
הגאולה ממצרים דומה לאביב, שיש כאן שורש לפרי הארץ
שיבוא בכניסה לארץ, ונחגוג אותו בקציר בחג השבועות.
כאשר באה התורה להביא אותנו לחג השבועות בפרשת
מועדי ה', פתחה התורה: 'דִּבֶּר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם' (ויקרא
פרק כג).

בכל מועדי ה' האחרים בפרשת מועדי ה' לא הוזכר הביאה
לארץ, אלא בבנין חג השבועות הבנוי מכל השבועות האלו
של הקרבת העומר, ספירת העומר ומנחה חדשה בחג
השבועות.

כתבה התורה בפרשת העומר: 'וְלַחֶם וְקֹלֵי וְכַרְמֶל לֹא
תֹאכְלוּ עַד־עֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבֵּי־אֲכָם אֶת־קֶרְבֶּן
אֲלֵהֶיכֶם חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם' (ויקרא
פרק כג).

אבל כאשר באו ישראל לארץ בימי יהושע, כתוב מיד עם
כניסתם לארץ: 'וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח
מִצּוֹת וְקֹלֵי בִעְצֹם הַיּוֹם הַזֶּה'. (יהושע פרק ה).

כי מיד כאשר באו לארץ, נשלם גאולתם ממצרים בכניסה
לארץ ואכילה מעבור הארץ.
נעמיק עוד בעניין.

ה. העומר והמן זה כנגד זה

ציוותה התורה כי ממחרת השבת: 'דִּבֶּר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם
וּקְצַרְתֶּם אֶת־קִצְרָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר רִאשִׁית

קִצְרֵיכֶם אֶל־הַכֹּהֵן. וְהִגִּיד אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה
לְרִצְוַתְכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת וַיִּגְפְּנוּ הַכֹּהֵן. וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם
הַהוּא כְּכֹשׁ אֶת־הָעֹמֶר בְּכֹשׁ תָּמִים בְּוֶשֶׁתְּוֹ לְעֹלָה לַד'.
וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשָּׁה לִלְוֹן
בֵּית יִחִם וְנִסְכָּה גֵּוֶן רְבִיעִת הַהִין. וְלַחֶם וְקֹלֵי וְכַרְמֶל
לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבֵּי־אֲכָם אֶת־קֶרְבֶּן
אֲלֵהֶיכֶם חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם. וּסְפַרְתֶּם
לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הִבֵּי־אֲכָם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה
שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת
הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה
לַד'. מִמוֹשְׁבֵי־תֵיכֶם תָּבִיאוּ לַחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים עָשָׂר
עֶשְׂרִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תֹּאפִינָה בַּכּוֹרִים לַד' (ויקרא
פרק כג).

למדנו כי הסדר של ההכנה מחג המצות שבו נגאלו ממצרים
לחג השבועות עובר, דרך הקרבת העומר ממחרת השבת,
ספירת העומר כל השבעה שבועות ממחרת השבת מיום
הביאתכם את עמר התנופה, ואז מגיעים 'וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַד'.

שני דברים בלבד העמידה התורה לשיעורם בעומר, קרבן
העומר ושיעור המן.

אמר משה לבני ישראל: 'זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַקָּטָן
מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ עֹמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֶּפֶר נִפְשֵׁי־תֵיכֶם אִישׁ
לְאִשֶּׁר בְּאֹהֲלוֹ תִקְחוּ' (שמות פרק טז).

אמרה התורה והדגישה: 'וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאִפָּה הוּא'
(שם).

נראה, כי הקרבת העומר עומדת כנגד המן, כי סוד הדברים
כי מיציאת מצריים עד הכניסה לארץ, כהכנה אכלו את המן
להיות מוכשרים להיכנס לארץ ולאכול מעבור הארץ.

ו. הימים שבין פסח לשבועות כנגד ההליכה במדבר לארץ

ישראל

אמרו החכמים בדברי האגדה: 'תנו רבנן, אלין יומיא דלא להתענאה בהון, ומקצתהון דלא למספד בהון... ומתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא, דלא להתענאה... מתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא להתענאה, שהיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת. ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם, שוטים, מנין לכם. ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר, משה רבינו אוהב ישראל היה, ויודע שעצרת יום אחד הוא, עמד ותקנה אחר שבת כדי שיהיו ישראל מתענגין שני ימים. קרא עליו מקרא זה, אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר, ואם משה רבינו אוהב ישראל היה, למה איחרן במדבר ארבעים שנה. אמר לו, רבי, בכך אתה פוטרני, אמר לו, שוטה, ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלכם, כתוב אחד אומר, תספרו חמשים יום, וכתוב אחד אומר, שבע שבתות תמימות תהיינה, הא כיצד, כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן ביום טוב שחל להיות באמצע שבת' (תלמוד בבלי מסכת מנחות דף סה עמוד א-ב).

ראשית, נתבונן ונראה כי הזמן שזימנה ההשגחה העליונה להעמיד את חג השבועות כתיקונו, היה בימי הפסח, כי כן הוא סוד ועומק הדברים כי חג הפסח מכין לחג השבועות.

אבל עוד יש להתבונן במשא ומתן בין אותו הזקן לרבן יוחנן בן זכאי אם עצרת אחר השבת. כי אותו הזקן היה משיב את רבן יוחנן בן זכאי, כי מאחר ומשה רבינו אוהב את ישראל, ויודע שעצרת יום אחד, עמד ותקנה אחר שבת, כדי שיהיו ישראל מתענגין שני ימים. רבן יוחנן בן זכאי השיבו, הלוא 'אחז עֶשֶׂר יוֹם מִחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר־שְׁעִיר עַד קִגְשׁ בִּרְגֵעַ' בלבד, ואם משה רבינו אוהב ישראל היה למה איחרן במדבר ארבעים שנה.

וכל דברים אלו סתומים.

אם עמדנו על היחס מחג המצות לחג השבועות, כגאולת מצרים וכניסה לארץ, הרי שהימים שבינתיים עומדים כנגד הדרך במדבר לארץ שבהם אכלו את המן להיות ראויים להיכנס לארץ ולאכול מעבור הארץ.

כנגד זה, ניצטוו ישראל להקריב את העומר ולספור ממנו בכדי להיות ראויים לאכילת הארץ בשלימות בחג השבועות.

אמרה התורה: 'וּבְיָמֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אֲרֻכָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבִת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן (שם).

מיד כאשר באו לארץ כתוב: 'וַיִּשְׁבֹּת הַמֶּן מִמִּחֲרֹת בְּאֶקְלָם מֵעֶבְרֵי הָאֶרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן־יֵאֲכָלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא' (יהושע פרק ה).

אמרו בספר הזהר: 'אמר קודשא בריך הוא אנא יהבית לכו מן במדברא מההוא אתר דאקרי שמים דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ואתון מקרבין קמאי שעורים' (זהר אמור).

ועוד אמרו: 'תרין נהמי אכלו ישראל, חד כד נפקו ממצרים אכלו מצה לחם עוני, וחד במדברא לחם מן השמים, דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. ועל דא קרבנא דיומא דא נהמא איהו, ועל נהמא אתקריבו כל שאר קרבנין, דנהמא איהו עקר, דכתיב והקרבנתם על הלחם שבעת כבשים וגו' וכתוב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו', דדא איהו נהמא דאחכימו ביה ישראל חכמתא עלאה דאורייתא ועאלו בארחהא' (זהר תצוה).

הא למדנו, כי העומר כנגד המן הוא, ועל ידי שניהם באים לחג השבועות, וכנגדם מקריבים את שתי הלחם בחג השבועות.

נתקדם עוד בעניין.

אבל נראה עומק הדברים, כי כל סוד ימי העומר הם הכנה לחג השבועות, הם הכנה לארץ ישראל.

אותו הזקן רוצה להסמיק את העצרת לשבת, ומעמיד את העצרת כבאה בסוד המנוחה והתענוג. אבל רבן יוחנן בן זכאי מלמד, כי אדרבה, האהבה הגדולה מחייבת את העבודה בתיקון בכל ימי העומר לבוא אל חג השבועות, אשר כנגדם עומדים ימי ההליכה במדבר, שהיו ימים קשים, אבל רק על ידי ההליכה במדבר והתמודדות במקום המדבר, זכו להיכנס לארץ ישראל.

אמר משה רבינו בדבריו לישראל: **כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֶנְכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּתְּיוּ וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וְיִרְשֶׁתֶם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם. וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָ אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנִתָךָ לְנִסְתָּךְ לִדְעוֹת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְכֶּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתַי אִם-לֹא וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעִבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתָ וְלֹא יִדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִתְּנָה הָאֱלֹהִים כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא כִּי-יִקְנֶה יִתְּנָה הָאֱדָם. שְׂמִלְתָּ לֹא בְּלִתָּה מַעֲלִיךְ וּרְגֵלָה לֹא בַּצָּקָה וְהָ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעָתָ עִם-לִבְּכָךָ כִּי כָאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת-בָּנָו יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרָךָ. וְשִׁמְרָתָ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אוֹתוֹ' (דברים פרק ח).**

ההליכה במדבר עם אכילת המן מכינה אותם להיות ראויים לירש את הארץ בשמירת מצוות ה'.

אמר ה' ליתברך למשה מיד כאשר בישר על המן: **וַיֹּאמֶר ד' אֶל-מֹשֶׁה הִנְנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּקְטְלוּ דְבַר-יָוֵם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנֹסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא' (שמות פרק טז).**

המן הוא המאכל המכין ומכשיר את ישראל לקיום התורה והמצוות, להיות ראויים להיות בארץ ישראל בקיום תורה ומצוות.

אמרו חז"ל: **'כל שכן לא הביאן הקדוש ברוך הוא דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר, אמר הקדוש ברוך הוא, אם אני מביא עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדהו ואדם בכרמו והם בטלים מן התורה, אלא אקיפם במדבר ארבעים שנה שיהיו אוכלין מן ושותין מי הבאר והתורה נבללת בגופן. מכאן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן ושויין להם אוכלי תרומה'.** (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא). קישרו חז"ל בין אריכות השנים במדבר ארבעים שנה, לאכילת המן ולהכנה לתורה.

כאשר בני ישראל מתלוננים במדבר על המן, אמר משה לה' יתברך: **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ד' לָמָּה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא-מָצַתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׂוֹם אֶת-מִשְׁעָא כָּל-הָעָם הַזֶּה עָלַי. הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל-הָעָם הַזֶּה אִם-אֲנֹכִי יִלְתֵּיתִי כִּי-תֹאמַר אֵלֵי שָׂאֵהוּ בְּחִילְךָ כָּאֲשֶׁר יֵשֵׂא הָאָמֶן אֶת-הַיֵּזֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם' (במדבר פרק יא).** כי ידע משה שכל זמן היותם במדבר צריכים הם לגידול על ידי המן, ותביעת הקב"ה מעמו להיות הוא המגדל אותם על ידי המן.

אמרו בזוהר: **'כמה דאתתא דכיו דילה בליליא לאשתמשא בבעלה, כך כתיב וברדת הטל על המחנה לילה, על המחנה כתיב ולא כתיב וברדת הטל לילה אלא על המחנה, בגין דיורד מההוא נקודה על אינון יומין דאתקריאו מחנה ומתחברת במלכא קדישא. ואימתי נחת האי טלא, כד קריבו ישראל לטורא דסיני, כדין נחת ההוא טלא בשלימו, ואדכי ואתפסקת זוהמתן מנייהו ואתחברו ביה במלכא וכ"י וקבילו אורייתא והא אוקימנא' (זוהר פרשת אמור).**

למדנו הזוהר, כי כל הטהרה של ספירת העומר נקשרת בטל של המן המכנים להיות ראויים לקבלת התורה.

אחר שלמדנו והעמקנו לראות כי סדרי האכילה של המן והעומר הם המכנים אותנו לחג השבועות ולארץ ישראל, ניכנס עוד לעוביים של דברים.

ז. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש

כאשר בא הקב"ה בברית עם ישראל במעמד הר סיני אמר לבני ישראל: 'ואתם תהיו-לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל' (שמות פרק יט).

כי לא נסתפק הקב"ה במה שאמר מתחילה: 'ועתה אם-שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגולה מכל-העמים כי-לי כל-הארץ' (שם), אלא כי בתולדה משמירת הברית נהיה ממלכת כהנים וגוי קדוש. כיצד נהיה לה' יתברך גוי קדוש. כאשר קידש ה' יתברך את כל הראשית באומרו 'קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא' (שמות פרק יג). ואמרה התורה: 'ראשית בכורי אדמתך תביא בית ליקח אל-היף לא-תבשל גדי בחלב אמו' (שמות פרק כג).

כאשר הכין הקב"ה אותנו דרך המן אל התורה וארץ ישראל, העמיד כנגדם את קרבן העומר, להיות המאכל המגדל ומכין אותנו קרבן לה', וכך מאכל ההכנה יבוא על ידי קרבן ראשית, עד אשר כאשר נבוא לחג השבועות העומד כנגד התכלית של ארץ ישראל וקיום הברית של מתן תורה, נקריב מנחת ראשית חדשה לה', כמו שאמרה התורה: 'קרבן ראשית תקריבו אתם לד' (ויקרא פרק

ב). הכין הקב"ה אותנו לעמוד בברית, לא על ידי המן לבד, אלא על ידי הקרבת ראשית המאכל, כי בזה נעמד עניין ההכנה על ידי קרבן ראשית שהוא עיקר הקדושה, וכל ימי ההכנה נספור ממנו לבוא לראשית חדשה ועליונה, 'והקרבתם מנחה חדשה לד'. ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שמים שגגי עשרונים סלת תהלינה חמץ תאפינה בפורים לד'. והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימם בגי שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שגים יהיו עלה לד' ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח לד'. ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושגגי כבשים בגי שנה לגזבח שלמים. והגיר הפהון אתם על לחם הבכרים תנופה לפגי ד' על-שגגי כבשים קדש יהיו ליקח לפהון. וקראתם בעצם היום הזה מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתיכם לדורותיכם', וכל המקרא קדש יעמד על עניין זה, כך נעמד להיות קדושים אנחנו בקדושת הראשית כאשר נבוא בברית.

אמרה התורה: 'וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה ליקח בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו' (במדבר פרק כח פסוק כו). כל עניינו של יום הוא, יום הביכורים, בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעותיכם.

נתנבא ירמיהו בנבואתו: 'קדש ישראל ליקח ראשית תבואתה' (פרק ב פסוק ג), כי כאשר אנו מקדישים את הראשית לה', כנגד זה אנו נעמדים להיות קדש לה' ראשית תבואתה.

הם חזרו אל מרגלות ההר בחורב

זהרורי אורה מן הפגישה שהאירה אור זוהר בעם ישראל, אחר מיטתו של הרה"ג רבי אורי זוהר זצ"ל

הם ישבו כל אחד בחדרו.

האחד בבית אדיר ממדים השוכן על חוף ימה של יפו...

והשני, בבית קט שבשכונת שערי חסד הירושלמית...

הם אינם מכירים זה את זה. שניהם מעולמות שונים לגמרי. ושניהם... טרודים עד למעלה ראש.

כל אחד מהם עוסק בקדחתנות בפרויקט חייו. כמו אריות, מסתערים הם על המשימה, במלוא הכח, במלוא היכולת, ועם כל האנרגיות.

האחד, שם ביפו, מסתער בקדחתנות אינטנסיבית על יצירה קולנועית חדשה. היא תצטרף לסדרת יצירותיו הקודמות שכבשו את ליבם של רבבות רבבות ישראלים, שלמרבה הצער מוחם ריקן וחלול הוא ועיניהם תלויות בהערצה עיוורת לאנשי הקולנוע, הבידור והזמר, שהוא, האיש מחוף יפו, נחשב הגדול שבהם והכל רואים בו כמלך ה'תרבות' הישראלית.

השני, שם בשערי חסד, עסוק ללא הרף בתסריט אחר לגמרי... בחידוד וביצור התסריט האלוקי שכתב הקב"ה בתורתו. זו משימת חייו עליה נותן הוא כל נפשו: להוכיח את אמיתותה הבלתי ניתנת לערעור של תורתנו הקדושה.

האחד, מסמן לעצמו מה הולך להוריד למול מיקרופון השידור ב'תוכנית הלילה' הפופולרית שלו שחצי מדינה מאזינים לה, וכיצד יבדר את חציה השני של המדינה ב'תוכנית הצהרים' הפופולרית לא פחות. לא היה לפניו, כך אומרים, וגם לא לאחריו, אחוז 'רייטינג' כה גבוה, כפי שהיו לתכניותיו אז בכלי התקשורת השונים.

והשני. בשערי חסד. גם הוא מסמן לעצמו. הנה, עוד ראייה ניצחת כי תורתנו הקדושה אמת. הנה, כאן, מתוך התורה, מתוך הפסוקים, בוקעת ועולה האמת

הנצחית שלא ניתן להזיזה כהוא-זה. הנה לפנינו נתון ברור ועוד נתון ברור המצטרפים לפסיפס שלם שתוכנו זועק אמיתות מעמד הר סיני, אמיתות יציאת מצרים, אמיתות כל דברי התורה הכתובה והמסורה, אמיתות ה' אלוקינו ה' אחד!

מדוע כה טורח הוא על הדברים? משתי סיבות. האחת, הלא למול עיניו עומד הציווי האלוקי "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשנים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". וידעת! הידיעה צריכה להיות ברורה בתכלית! ולא די בכך, אלא יש להשיב זאת אל הלב, שוב ושוב, עוד ועוד, יותר ויותר.

והסיבה השנייה... אוי... עם ישראל... מה היא עליהם...

מה היא על בניו של הקב"ה... מה היא על רבבות אלפי ישראל שאינם יודעים דבר וחצי דבר על יהדותם, על תורת אמת שניתנה בסיני, האומנם כך יחלוף דור ועוד דור למן היום שנותקו ממורשת אבותיהם... האומנם כך יחיו כאן בארץ הקודש עם סגולתו של הקב"ה מבלי להכיר אותו, מבלי לידע את רצונו, את תורתו, את אמיתותו הנצחית. מי יודע... אולי עוד יבואו... אולי יישאלו השאלות... אולי יהיו מי שיטו אוזן...

נכון, באותם ימים לא היתה קיימת תופעה ברוכה שכזו הנקראת 'עולם התשובה'. היה זה אולי בגדר חלום רחוק. אך זה בדיוק מה שהוא עשה. הוא חלם... חלם ונכסף שזה יקרה... הוא על כל פנים נערך לכך. התשובות מוכנות בידו. ההוכחות סדורות וערוכות. על כך הוא נותן את נפשו... שכן נשמתו נשרפת בתשוקה – שישובו בנים לאביהם שבשמיים!

דבר אחד הוא לא ידע. שכמוהו, יש לו בנושא זה 'תאום' בעולם, שגם הוא נשמתו ברת שריפת-תשוקה מאין

כמוה שישובו עם ישראל אל אביהם שבשמיים.

אלא שלעת עתה... התאום הזה... הוא עצמו לא יודע מאומה על כך.

ולא זו בלבד שלא יודע מכך, אלא כמעט ואינו יודע מאום על היהדות ואדירות ערכה.

לא רק משום שכה טרוד הוא בעסקי יצירותיו ואין לו פנאי לנושאים 'הזויים' שכאלו. לא רק בגלל שכ"כ מרוצה הוא ממצבו העכשווי ומה לו לחפש עניינים אחרים. אלא בכלל, כל הנושא הזה של 'דת' ו'יהדות' כה רחוק מעולמו. נכון, יש משהו, איזה-שהו 'אגדות נאות', איזה 'פולקלור יהודי', אך תורת חיים שניתנה מאת בורא כל העולמות?! תורה המחייבת כל יהודי ויהודי לקיים כל דבריה?! תורה המביאה את האדם להידבק בכל לב בנותנה?! מי שמע? מי ידע?

ויושב בשמים עומד ומביט...

מביט הוא אל בנו הלזה... אל האיש מיפו... אל תוך-תוככי לבו... שם, עמוק-עמוק, הלא שוכן גרעין של אמת. שם, מבעד לכיסויים הרבים של הבלי ה'תרבות' התל-אביבים, מתחת להורי ההיתול הריק, מאחורי פסגות הקריירה של האיש הנוסקים מעלה-מעלה, שם שוכנת נשמה גדולה עד מאוד. אילו רק יבקיעו את 'חומות גטו החילוניות' (כלשונו) בהם הוא חי, אילו רק יקלפו את עורלות דעות השווא והנתעה האופפות את הלב, הרי שיתגלה מבעד לעטיפות – לב כביר ונורא מאין כמוהו. לב בעל יכולת ומסוגלות לרדוף אחר ה' אלוקיו בכל עוז ותעצומות ולקיים בכל רגע ורגע מחייו 'אחרי ה' ילכו כאריה ישאג'.

הלא איש של דעת הוא, איש של שכל ישר, צריך רק שתוכח לו האמת בדברי שכל והגיון ברורים ובהירים, בכך יחדו עמוק אל אותה נקודה פנימית שבקרב, שכל

אותה נקודה של אמת, כנות, והבנה ישרה. או אז כל ה'אנרגיות' המתבזזות עתה לריק, לא רק שינותבו אל עבודת ה' כבירה ועצומה, אלא יוכפלו ויתעצמו עשרות מונים ויביאו את האיש לשקידה נוראה בכל חלקי התורה יומם ולילה מבלי הפוגות ולדבקות לזהות כל מצוותיה.

אך לא רק אל לבו של אותו 'מלך התרבות' נתונות עיניו של היושב במרומים. לא רק אל נשמתו הגדולה המכוסה בהבלי תרבות הזמן, אלא אל לבותיהם המכוסים ואל נשמתם של כל בניו מביט הוא האב שבשמים...

מביט... וכביכול, בוכה... בוכה הוא ומיצר על רבבות-רבבות בנים שכה רחוקים ממנו. אלו הרי עם אהובו. עם חמדתו. בהם כ"כ חפץ הוא ורוצה. הם כל מגמתו בעולמו. מה יהא על הבנים... הלא הבנים הללו דייקא, הם המה בני דור אחרון עליהן ייאמר 'והיה באחרית הימים ושבת עד ה' אלוֹקֵיך'.

נצרכת א"כ 'רעידת אדמה' שאכן תגעגע את ליבם של הבנים, נצרך פה מאורע שיפקח עיני רבים להכיר באמת הטהורה והנצחית שהועיד להם. ללא ספק. אם הוא, 'מלך התרבות', 'אליל הנוער', העומד במרומי קרת, האיש שאחריו נוהים כ"כ הרבה טועים ותועים, אם הוא יכיר באמיתות אביו שבשמים, זה ירעיד את אדמת הארץ. זה לא יעבור כך ללא רושם מבלי שיצמיח פירות ופירי פירות ויגרום לרבים לצאת בעקבותיו במוקדם או במאוחר.

צריך אפוא את המפתח הגדול שיפתח את לב המלך ואחריו ינהו רבים מן העם. צריך מי שיצית את הניצוץ הטהור הטמון בקרבי נשמתו, בכדי שיהפוך לשלהבת גדולה שתאיר את מחשכי הזמן ותבעיר בעם ה' את הדבר הנחוץ לו מכל – לשוב אל האב האוהב שבשמים.

אין זה דבר פשוט כלל ועיקר להוציאו מעמק הבכא אל פסגת רום המעלה. חריף האיש וחד שכל. אינו 'קונה' דברים בקלות. הוא יילחם כאריה על דעותיו וצריך מי שיידע לענות. חושיו חדים מאוד ויכול לזהות כל בדל של

חוסר אמת ונצרכת כאן האישיות שכולה אמת, שלא מטאטט דברים ומעמידה על באני אמת צרופה את כל בנין היהדות.

ועיני ה' משוטטות בארץ...
כביכול, מביטות אל הבית שביפו...
ומשם אל הבית בשערי חסד...

אל האיש הספון בתוכו ומקיז חלבו ודמו לבירור האמונה ולהעמדת אמיתות אלוֹקֵי וְאִמִּיתוֹת.

שם נמצא המפתח הגדול...
מעתה, צריך רק דבר אחד:
שהשניים יפגשו!

אכן...

סיבב המסובב...

זה קרה!

ונרעדו אמות הסיפין!

בלא גוזמא ובלא מליצות: אותה שעה גדולה שנפגש מורינו הרב זצ"ל עם מלך הקולנוע-הבידור-והזמר, אורי זוהר, לימים הרה"ג הצדיק ר' אורי זוהר, אותה שעה נחקק בדברי ימי ישראל בדור אחרון רגע של מפנה רב משמעות במצבן של ישראל בארץ הקודש. לולא דמסתפינא, היה ניתן לומר כי זהו רגע של פקידה בתהליך בנין ישראל בארצו, בו פקד ה' את עמו ונפתחו שערים שהיו סגורים בשבעה מנעולים. שכן למן אותה שעה נפל דבר בישראל, יצא החלוץ הגדול של החזרה בתשובה, הרב ר' אורי, והבקיע את חומת הברזל שניצבה בין ישראל לאביהם שבשמים והוקם עולו של עולם התשובה. טפטופים של חזרה בתשובה היו מעט קודם, אולם מכח בקיעה זו, שבאותם ימים הביאה ל'רעידת אדמה' כפשוטו בציבוריות הישראלית, הגיע נחשול עצום של חוזרים בתשובה, החל מאותה עת עצמה, ובהמשך, מכוחה ומכוח כוחה, כאשר בכל עשרות השנים שלאחר מכן שבו רבים מעוון והתעצם עולם התשובה לכדי רבבות.

זה התחיל בפגישה אחת בביתו של יקירנו הרב אריה יצחק זצ"ל, שלא נח ולא שקט. סבור היה שיש לעשות הכל בכדי להפגיש עם הרב זצ"ל את כל

ראשי המדינה, מעולם השלטון ומעולם הבידור, היו לו תכניות שונות שלא תמיד יצאו אל הפועל, אך עתה, יחד עם הרב מרדכי ארנון זצ"ל, שניהם אנשי אמת שאורה הזך הוצת והובער בליבם ע"י מורינו הרב זצ"ל, תרו ברעיונם אחר 'היכי תמצוי' למפגש כזה עם ראשי הבהמה בישראל, עד שנמצאה 'סיבה למסיבה', מסיבת 'שבע ברכות' להרב מרדכי ארנון שנישא באותה עת (שלאמיתו של דבר לא היתה אלא 'שימונה ברכות' בשל היותה בכלל ביום השמיני, בכדי שלא יזדקקו לכוס של ברכה בשל שאלת היין עקב אופי המוזמנים). או אז נורתה הירייה הראשונה בשיחה ארוכה ומתמשכת בין הרב זצ"ל לר' אורי, שמבין כל אותה החבורה היה הערני ביותר לדברים הנאמרים שלא נתנו לו מנוח, מכאן נמשכה סדרת פגישות בביתו של מורינו זצ"ל בשערי חסד.

אכן, הם בשערי חסד, אך בעצם הם במקום אחר. הם הפליגו במנהרת הזמן ונסעו חורבה הר האלוקים. הם חזרו להר סיני אל המעמד הגדול של קבלת התורה. המעמד הנורא אותו אנו חוגגים כהיום הזה, הועמד חי וברור כשמש בצהריים ע"י הוכחות מובהקות מבלי יכולת לערער ולו במאום על אמיתותו האיתנה כסלע של המעמד. לא היתה כאן 'התלהבות רגעית' כי אם ע"י השכל הישר לבדו והאמת המוכחת בטהרתה צעדו יד ביד לחורב, שם כמו ניצבו למרגלות ההר וראו קול אלוקים מדבר מתוך האש. הדברים הועמדו ברורים ובהירים כמו חיים וניצבים למול העיניים, עד אשר עמד ר' אורי והצדיק בפה מלא, בעוז ובגאון, אמיתות התורה, וכאבותינו אז בירח סיוון כהאידינא, ניצב אף הוא והכריז: נעשה ונשמע! משה אמת ותורתו אמת!

כאן, בהר סיני, הוא נולד מחדש. 'אבא' – הוא זעק בבכי בהלווייתו של מורינו הרב זצ"ל עת ספד לפני מיטתו. לא רק בגלל שהרב זצ"ל פתח לפניו דלתות ביתו ולבו ומסור היה אליו כאב אל בנו בכל ענין, לא רק שמשפחתו של הרב וכל בניו היו לו כאחים עימם למד בחברותות בכל אותן שנים, אלא משום

היה מושפל ונחשב לבזוי בקרב יושבי הארץ, קם לפתע האיש שבפסגה והנה חוצה הוא את הגבול לשם, להיכלי התורה, לשמירתה ולתלמודה, והכל רואים ועוצרים נשמיתם. האומנם הוא? הוא שלא חסר לו דבר? הוא, המשכיל והנאור, המוכשר והמוצלח מכל, הוא פונה לשם? הוי אומר שדברים בגו ואמת יש כאן. אשריך ר' אורי שזכית לקדש שם שמים בקנה מידה שכמעט לא נמצא כמותה בדורות האחרונים. אשריך שזכית לקרב רבבות לאבינו שבשמים, ואשריך שזכית לעטות הוד והדר-כבוד לתורתנו הקדושה.

יפנה אל ה'מיעוט שינה' בלילה שלאחריו, כשהוא עוסק בשעשועיו של הקב"ה ומתעלס ברזין דאורייתא ובשאר כל חלקי התורה.

ביום חמישי האחרון, גלה כבוד מישראל.

אכן, מלבד מעלותיו הכבירות, מלבד האבידה הגדולה לכשעצמה, גם גלה כבוד מישראל. עצם מציאותו היוותה כבוד לעם ה' וכבוד לתורה. אולי בדורינו אין הכל יודעים זאת, אך בני התקופה דאז, עת זכה ר' אורי לקדש שמו ית', מספרים כי אכן, היה זה כבוד מופלא לתורת ה' עת התרומם קרנה באותם ימים. בתקופה בה ציבור שומרי התורה

שאכן היה לו כאב מולידו, נולדו כאן חיים חדשים שיהיו מגדל אור לו ולכל בית ישראל.

אכן, אין זה מן הדברים הקלים לוותר על כל מנעמי תבל וחמודות עולם, נצרכת בזה גבורה עצומה, אך זה מה שהיה ר' אורי, גיבור-הגיבורים, מעתה יושב הוא בבית המדרש יומם ולילה ושותה בצמא תורת אלוקיו, שנים ארוכות בבית המדרש בקרתא קדישא בין החומות ובקביעותיו עם הרב זצ"ל בחדרו, ולאחר מכן, עד יומו האחרון, דבוק הוא בתורה בכל עוז ותעצומות. יושב הוא עטור בתפיליו והחברותות מתחלפות בזה אחר זה מעיצומו של ליל ועד אשר

ב. רני בת ציון

תפקיד זה אינו אלא כח המשלח בשליח, כשהכל חשים גודל השליחות, כשהלב הומה תפילה שכלל נדבכי הבנין ונטיעות הקודש דמורינו הרב שליט"א, שניטעו ונזרעו ביזע אין קץ רבות בשנים, אף נטיעה זו תציץ ותפרח, ויתקיים בה: 'והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלה לא יבול וכל אשר יעשה יצליח'.

אכן מה נאה נדבך זה שהועמד ומה יאה הוא למעמידו. מה הדר עוטה הוא על היכל קודש זה ומה נופך הוד מוסיף בו. ברכתנו כי עוד רבות בשנים יוסיף לדלות ולהשקות ממעיני התורה, לשאוב ולהגמיא מבאר המים החיים, בארה של ציון שחפרוה שרים, רבותינו תלמידי הגר"א מעמידי היכל זה ורבותינו ממשיכי דרכם, כי מן הבאר הזאת ישקו כל העדרים. והשוכן בציון והבוחר בירושלים ישלח סייעתא מן שמיא בכל מעשי ידיו, עדי נראה מהרה כי המנחם חורבות ירושלים ינחמנו מהרה בבנין שלם, בבית הגדול והקדוש אליו נשואות עינינו לראות ולהשתחוות לפני האדון ה' בשלש פעמי רגלינו. ועינינו תחזינה בקיום המלא של המקרא האמור:

"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"

והאבנים... אבני בית הכנסת... שראו כבר דברים רבים בכל שנות בנין-חורבן-ובנין של המקום, הבליעו אל תוכן גם אותם רגעים, רגעי רטט של תוספת הוד והדר לבית הכנסת.

ספוגים האבנים הללו בכבודה של תורה. ראו הן את כל גדולי ירושלים מדורות העבר, הן אלו שהתפללו בביה"כ, הן אלו שנשאו בו מדברותיהם, דמויות כהגאונים רבי שמואל סלנט, מהר"ל דיסקין, האדר"ת, רבי חיים ברלין, רבי יוסף חיים זוננפלד, הראי"ה קוק, רבי צבי פסח פראנק, ועוד כהנה עד האחרון רבי שמחה קוק זצ"ל, כמו גם כל אותם מורי וודאין שפיארו את ההיכל ואת המקום בביה"ד של החורבה, רבי לייב דיין, רבי משה נחום וואלנשטיין, רבי יונה ראם, ובראשם הראב"ד דהחורבה רבי חיים יעקב שפירא (שהרב החדש דהחורבה נמנה על צאצאיו) כל אלו העניקו למקום הוד והדר ועיטרו את המקום בכתרה של תורה.

אכן היה זה רגע של שמחה על כבודה של תורה, כשנתמנה ת"ח בעל שיעור קומה לכהן בה, לשמחת לבב כל המתפללים ושאר יושבי העיר בין החומות, הנהנים מתורתו זה עידן. 'אינני ראוי לכך' אמר בדבריו שנשא, 'כל

ובמעבר חד... מיגון לשמחה...

מיגון האבלות והצער על כבוד התורה שניטל, אל שמחת כבודה של תורה שניתן, בהתמנותו של הגאון רבי אליהו בריו"ט זילברמן שליט"א לכהן כרב בית הכנסת החורבה.

א"א שלא להביע בשורות ספורות את תחושת הלבבות, שאף כאן מהולים היו ברגשי צער על סילוקו של הגאון רבי שמחה קוק זצ"ל, אך 'וזרח השמש ובא השמש', ויחד עם הכאב שאינו מתרפא מהרה ועודו צורב בלב, באה גם שמחת כבוד התורה וכבודה של ירושלים.

אכן, אמת מה נהדר היה המראה, בליל שב"ק שעברה, כשהכל בהיכלו של ה'חורבה' חשים או יודעים קמעא, כי דבר עתיד להתרחש. והנה העיניים נשואות אל מורינו הרב שליט"א שנכנס אל ביה"כ, צועד הוא אל מקומו של הג"ר אליהו שליט"א, אותו מקום שלא החסיר כמעט יום אחד מלישב בו למיום הקמת החורבה מחדש, ומורהו לבוא אל מזרח ביה"כ. הסירוב שהיה עוד לפנים, עודו נמשך, אך חזקה עליו פקודת מורינו הרב שליט"א שנטלו עימו, כשאליהם נלווים חכמי התורה דהיכל קודש זה וראשי העדה, כשהקהל כולו פוצח בשירת 'כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך'.

מבשר טוב

טנא מלא ברכות
לידידנו היקרים והנעלים

הרב שמואל אולמן שליט"א ומשפחתו
לרגל הולדת הבת

הרב משה חיים ב"ר יחיאל זילברמן שליט"א ומשפחתו
לרגל הולדת הבת

הרב אלחנן וורמסר שליט"א ומשפחתו
לרגל הולדת הבת

הרב משה חיים מנדלסון שליט"א ומשפחתו
לרגל הולדת הבת

הרב אריה זילברמן שליט"א ומשפחתו
לרגל הכנס בנו יצחק שלמה נ"י לעול מצוות

הרב יהודה סילבר שליט"א ומשפחתו
לרגל הכנס בנו יעקב משה נ"י לעול מצוות

הרב אליהו ב"ר יוסף זילברמן שליט"א ומשפחתו
לרגל הכנס בנו יצחק שלמה נ"י לעול מצוות

הרב ישראל הלוי שכטר שליט"א ומשפחתו
והרב אשר אייזנבאך שליט"א ומשפחתו

לרגל אירועי יוצ"ח
ה"ה תלמיד הישיבה

הבה"ח יוסף שלום אייזנבאך נ"י עב"ג תחי'

הרב מאיר מנדלסון שליט"א ומשפחתו
לרגל אירועי בנו, הבה"ח יצחק שלמה נ"י
עב"ג תחי' למשפ' פריד, מודיעין עילית

הרב מיכאל הכהן זיגור שליט"א ומשפחתו
והרב יהונתן הלוי דורון שליט"א ומשפחתו
לרגל נישואי יוצ"ח
ה"ה תלמיד הישיבה

החתן ישראל הלוי דורון נ"י עב"ג תחי'

שמחת החתונה תתקיים ביום רביעי ט' סיון
באולמי 'עוז וגאון' צומת הגוש

איך נפלו גיבורים

הלומי צער וגון מבכים אנו מרה את סילוקו של האי
גברא רבא, המאור הגדול שהאיך בלבית אשו אורה של
תשובה בישראל, קידש שם שמים בגבורה עת הרים על
נס אמיתות אמונת ישראל ואיתנות קבלת עול מלכות
שמים, השחיד שנינו על התורה ביגיעתו ושקידתו העצומה,
צלל אל חדרי מכמניה, דבק בכל עוז ותעצומות
במצוותיה, טיהר וזיכך מעשיו לעבוד את קונו בידאה
ואהבה וקדוה, שידד מערכות למען ילדי ישראל וחינוכם
התורני, פתח לבו כאולם להיטיב לרבים ברוח ובגשם
וקרב קרובים ורחוקים לאלפים אל אביהם שבשמים

הרה"ג רבי אורי הלוי זוהר זצ"ל

תלמידו חביבו כבנו של מורינו הרב זצ"ל,
ממעמדי בית מדרשו רבות בשנים וחבש ספסליו
בשקידה מופלאה והאיך בו ממעלותי הכבירות

מעמקי לבנו הדואב נשגר תנחומנו למשפחתו הרוממה,
לנו"ב תחי' ולידידנו היקרים כל בניו הנעלים שליט"א

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי
ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

שש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לחוכה בשמחה
ברכת ה' מציון
לידידנו היקר והנעלה
הרב משה ב"ר אברהם זילברמן שליט"א
ומשפחתו

שנשאו ליבו לעלות אל הקודש לחונן
ולרצות אבני עיר קדשנו ותפארתנו
ולקבוע מושבו בתוככי חומות ירושלים
עיר אלוקינו תובב"א

שא ברכה ממקום אשר ציוה בו ה' את
הברכה ויקויים כך יברך ה' מציון וראה
בטוב ירושלים כל ימי חייו
יישוב טוב וברוכים הבאים

כי תקצצו ברכות שוב תשיית לראשו עשרת פז

בלב הומה רגשי כבוד ויקרא דאורייתא, נשגר ברכת ה' מציון קמיה האי גברא רבא בתורה
המאיר מאור תורתו בהיכלותיה דקרתא קדישא בשיעוריו ובתשובותיו לרבים

הגאון רבי אליהו ב"ר זילברמן שליט"א

לרגל התמנותו לכהן פאר כרב בית הכנסת "החורבה" פה עיר הקודש תובב"א

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה להגדיל תורה ולהאדירה לאורך ימים ושנים מתוך בריות גופא ורוב טובה וברכה